

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK

ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

I. ÉVFOLYAM

5. SZÁM

FOLYÓIRATA

BUDAPEST, 1937.

M Á J U S

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:

Budapest,
I. ker., Menkina János-u. 8/b.
II. em. 3.

Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:

MOLNÁR OSZKÁR

Tagsági v. előfizetési díj évenként 8 P.
Az egyesülettel és a lappal kapcsolatos minden befizetés 48.627. sz. csekk-lapon történhet. (A csekkszámja tulajdonosa: Tanítóképző-intézeti Tanárok Országos Egyesülete). Reklamációk Pócsa József pénztáros címére Bpest, VI., Munkácsy M.-u. 26. küldendők.
HIRDETÉSEK MEGEGYEZÉS SZERINT

MEGHÍVÓ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK

1937. május hó 29-én, szombaton $\frac{1}{2}$ 10 órakor a budapesti XI. kerületi Szent Imre herceg-útja 5/7. sz. alatti Redemptorissza Szerzetesnők Szent Margit tanítónőképző-intézetének dísztermében tartandó

XXVII. RENDES KÖZGYŰLÉSÉRE.

Tárgysorozat:

1. Elnöki megnyitó; üdvözlések.
2. Dr. Imre Sándor: *A nevelés korszerűsége.*
3. Főtitkár jelentése és előterjesztése.
4. Pénztáros, számvizsgáló-bizottság és házgondnok jelentése.
5. Tisztújítás és a választás eredményének kihirdetése.
6. Indítványok.

Az elnökség.

A közgyűlésünkön megjelenő kartársakat, kartársnőket az otthon maradók helyettesítik. Amely intézetből nagyobb számban jönnének a gyűlésre, ott az igazgató szünnapot engedélyezhetne.

A közgyűlést a Redemptorissza-Intézet közelében lévő Ketter-vendéglőben közebed követi (ebéd ára 1 P. 80 fill.), melyre a résztvevők szíveskedjenek a közgyűlés előtt a titkárnál jelentkezni.

A nevelői gondolat a képesítő-vizsgálatok eredményének megítélésében.

Mind általánosabbá lesz az a meggyőződés, hogy a nevelői gondolatot minél jobban kell felkarolnunk. Habár sok területen valószínűleg közelharcot kell folytatnunk a nevelői gondolat térfoglalása érdekében, meg kell állapítanunk, hogy több vonatkozásban sikeresen haladunk előre. Azonban van egy terület, amelyet eddig, tudomásom szerint, a nevelői gondolat még nem hódított meg. Ez a terület a képesítő-vizsgálat. Vajon nem ellentmondás-e az, hogy a nevelői értékeket öt éven át gondoloznunk kell, s csak éppen a képesítő-vizsgálat alkalmával, amikor egész munkánk mérlegét húzzuk meg, feledkezünk meg róluk. Azaz ezeket — általánosságban — nem szoktuk a mérleg serpenyőjébe vetni. Mit is csinálunk a képesítő-vizsgálatokon, amikor osztályozunk? Úgy tudom, legtöbbször azt a feleletet osztályozzuk, amelyet ott hallottunk. Ez az az eljárás, amelyet nem tartok egészen igazságosnak. A tanítójelölt jövőjét nem annyira a képesítő-vizsgálati jelen határozza meg, mint inkább egész múltja, ötévi törekvése, az a mélyebb lelkeség, az a lelki emelkedettség, amelyre öt éven át szert tett. Örömmel olvassuk a körzeti iskolafelügyelők Utasításában, továbbá a középfokú iskolák felügyeletét szabályozó Utasításban azt, hogy a nevelői gondolat ápolását vizsgálni kell. Ezek az Utasítások, olyan nagy jelentőséget tulajdonítanak a nevelői gondolatoknak, hogy egészen természetesnek tartom ezeknek a képesítő-vizsgálatok alkalmával való mérlegelését is. Ezért javaslom, forduljunk e gondolat megvalósítása érdekében kérelemmel a közokt. miniszter úrhoz. Kérjük, rendelje el, hogy a képesítő-vizsgálatok elnökei, kormányképviselői és velük együtt a vizsgálóbizottságok vegyék figyelembe a közoktatásügyi igazgatásról szóló 1935. VI. törvénycikk végrehajtására vonatkozó Utasításnak a nevelői gondolatra irányuló rendelkezéseit.

A tanítóképző-intézeti tanárok nagy lelkesedéssel üdvözlik azokat a szempontokat, amelyek szerint a tanulmányi felügyelőnek, az Utasítás értelmében, az iskola nevelőmunkáját meg kell figyelnie. Ez a rendelkezés emeli a nevelői értékek jelentőségét és ennek következtében felhívást jelent arra nézve, hogy az iskolák fokozottabb nevelői tevékenységet fejtsenek ki.

Ha az iskolában tüzetesebb nevelésre kell törekednünk, ha a tanulmányi felügyelőnek behatóan kell a nevelői értékeket vizsgálnia, akkor ennek a szellemnek logikus következménye és méltó betetőzése az az eljárás, amely a tanulmány befejezésekor, azaz a képesítő-vizsgálatok alkalmával is kutatja és mérlegeli ezeket a nevelői értékeket.

Eddig a legelterjedtebb eljárás az volt, hogy a képesítő-vizsgálatokon elhangzott egyetlen felelet alapján osztályozott a bizottság. Régóta érezzük, hogy ez az osztályozás nem igazságos. E mellett megtörténhetett az, hogy valaki öt éven át keményen tanult, lelkét

állandóan csiszolta és a képesítő-vizsgálaton vagy azért, mert nem volt formában, vagy azért, mert emlékezete kissé gyengébb, aránylag gyenge osztályzatokat kapott. Viszont olyan növendék, aki öt éven át nem erőltette meg magát, lelkületével sem sokat törődött, a képesítő-vizsgálaton azonban vagy azért, mert jó emlékezete révén rövid idő alatt is sokat tudott megtanulni, vagy szerencséje folytán aránylag nagyon jó oklevelet szerzett. Itt nyilvánvaló, hogy helytelen kiválasztás történt. Akárhányszor megessük, hogy ilyenkor a felületes növendék a megbízható jelölt fölé kerül.

Ha feltesszük a kérdést: Milyen lesz a növendék az életben? Olyan-e, amilyen a képesítő-vizsgálat rövid perceiben volt? Vagy pedig olyan-e, mint amilyen egész éven (vagy öt éven) át volt? Akkor erre a kérdésre azt kell mondanunk, az életben nem a képesítő-vizsgálat képét fogja mutatni, hanem munkája olyan lesz, mint amilyen az egész éven át (vagy az összes éveken át) volt.

Az Utasítás azt kívánja, hogy a tanulmányi felügyelő figyelme terjedjen ki arra, vajjon az iskola mennyire törődik az erkölcsi és esztétikai neveléssel, az érzelmi és akarat neveléssel, a jellemneveléssel. Az eddigi képesítő-vizsgálatokon az ilyen irányú kutatásnak az esetek legtöbbszörében még a nyomát sem láttuk. Kíváncsnak tartjuk, hogy a jövő képesítő-vizsgálatokon ezeket az értékeket is kutassuk. Azaz a bemutatott tudás mellett az osztályzat megállapításakor, a lehetőség szerint, mérlegeljük a jelölt szorgalmát, kötelességtudását, lelkiismeretességét, megbízhatóságát, lelkületét, jellemét stb.

Hangoztatnunk kell, hogy a tudásnak vannak olyan alapkövetelményei, amelyeket kivétel nélkül meg kell követelnünk (különböző alapismeretek, kifogástalan helyesírás, jó fogalmazás stb.). Akinél ezeket nem találjuk meg, azt természetszerűen meg kell buktatnunk. Ahol azonban ezek az alapismeretek megvannak és az értelmességnek az a foka is megállapítható, amely a tanítói munkához szükséges, ott a tudáson kívül a nevelői értékeket is figyelembe kell vennünk akkor, amikor a különböző tantárgyakból osztályozunk.

Kíváncsnak és szükséges tehát, hogy a képesítő-vizsgálati bizottságok a tudáson kívül vegyék figyelembe a nevelői értékeket is. Törekedjenek arra, hogy az egész embert osztályozzák. Kutassák, mennyiben fejlődött ki a jelöltben a tanítói hivatástudat és hivatásérzés. Tekintsék a fentebbi Utasítás nevelői szellemét kötelezőnek a képesítő-vizsgálatok eredményének megítélésekor is.

Padányi Frank Antal.

A mai osztrák tanítóképzés.

Öt év előtt kezdődött meg az osztrák tanítóképzés alább ismertetendő szervezetének és tantervi reformjának életbeléptetése az egyöntetű és öncélú képzés gondolatában. Rövidesen, öt év után azonban, mire a szervezetnek ki kellett bontakoznia, meg kellett volna erősödnie, a jelek szerint már mint túlhaladott és megszűnő intézményről szólhatunk csak róla.

A nyilvánvalóan kiütköző hiányok, a szükségleteket ki nem elégítő képzés lázas nyugtalanságban tartják s a javítás szándékával szakadatlan változtatásra, újításra ösztönzik az osztrák tanítóképzést is. Míg egyrészt jóleső érzéssel állapíthatjuk meg, hogy a szükségletek meglátásában és reformgondolatokban, de az első tényleges újjászervezésben sem maradtunk el a szomszédos kultúrállam tanítóképzésétől a világháborút követő két évtized alatt, sőt sok tekintetben a közös problémák megvalósításában elől jártunk: ugyanakkor fájdalommal kell látnunk, hogy az utóbbi évek sok termékeny gondolata, irodalmi és egyesületi tevékenysége mellett a szükségesnek felismert tantervi és szervezeti reformok nálunk elmaradtak. Mi még csak azt írhatjuk ma is, hogy „némi remény csillant meg arra vonatkozólag, hogy a tanítóképzés reformja illetékes helyen szóba kerül”,¹ Ausztriában pedig legújabb értesülésünk szerint a hat éves tanítóképzés (4 + 2 tagozattal, mint a mi régi elgondolásunk is) törvényjavaslat alakjában már kikerült a közoktatásügyi tanácsból és közvetlen megvalósulás előtt áll.

Tanulságos lehet számunkra az osztrák tanítóképzés vizsgálata, — a nélkül, hogy legkisebb mértékben is az utánzás vagy hatásvárás látszatába kerüljünk — mert sok, a mi képzésünkkel közös, párhuzamos törekvést ismerünk fel és a megvalósítások módja, eredménye okulásokkal szolgál.

Az osztrák tanítóképzés átszervezésére irányuló törekvések között is sokáig kísértett az egyetemi képzés gondolata középiskolai érettségi alapján, melynek híve, éppúgy, mint nálunk, a tanítótság volt. Ezt a tervet azonban tudományos körök, az osztrák egyetemek rektorai határozottan és élesen visszautasították, mint a tudományegyetemek rendeltetésével nem számoló törekvést.² Más körök Ausztriában is a négy évfolyamú tanítóképző megreformálásakor mindjárt 6 éves képzésre gondoltak, tehát a továbbfejlesztés hívei voltak. A belső politikai viszonyok okozták, hogy egyik terv sem valósult meg az 1920-as évek elején, és csupán Bécs városa szervezett kétéves Pedagógiai Intézetet (1923), melyre középiskolai érettségivel és tanítói oklevéllel egyaránt történt a felvétel. Az osztrák

¹ Padányi-Frank Antal dr.: *Célkitűzések félszázados évfordulóra*. Magyar Tanítóképző 1937. jan. szám.

² Az osztrák tanítóképző-intézetek reformálására irányuló törekvésekről Papp Ferenc dr. írt értékes tanulmányában *Az osztrák népoktatás* címen lapunk 1931. évfolyamában.

közüoktatásügyi minisztérium 1927-ben ismét a két tagozatú és 6 éves tanítóképző-intézet tervét dolgozta ki középiskolai jellegű 4 alsó osztállyal és 2 éves tanítóképző főiskolával. A tanítóság ellenezte és visszautasította ezt a kísérletet is. Alaposabb és törvénykezési úton való átszervezés helyett tehát csupán rendelettel történt 1928-ban az osztrák tanítóképzés megreformálása.

A felső kiképzés helyett, ami lényegesebb szervezeti változtatással járt volna, csupán az alapépítmény erősítésére gondoltak. Így keletkezett a négyosztályú osztrák tanítóképző-intézetek mellett mint ötödik évfolyam az *előkészítő osztály* (Vorbereitungsklasse). Olyanféle megoldás ez tehát csupán, mint amilyen ideiglenes reformot nálunk akarát a TITOE választmánya 1918 decemberében, amikor a felvétel alapjául egyelőre a középiskola hat osztályánk elvégzését kívánták, melyre a 2 tagozatú és 4 éves képzés épülne. Ezzel az elgondolással viszont már az ötéves képzésnek első (1911) kidolgozott tervezete is ellentétben állott. Tanítóképzésünk fokozatosan fejlődött 2—3—4 évfolyamúvá, a további fejlesztés tehát nem a felvételi alap erősítését kívánja, hanem a felsőbb évfolyamok kiépítését.³

A miniszteri rendelettel megszervezett előkészítő osztályt minden osztrák tanítóképző nem is vezette be s csak az 1932. júliusában kiadott törvény erejével lépett igazán életbe az 5 évfolyamú osztrák tanítóképzés. Amíg Ausztria megelőző tanítóképzője nem volt más, mint szakképzéssel megfajult középiskola, roskadozó elméleti és kevés közismereti tanulmányi anyaggal, osztályonként heti 36 kötelező órával, magas latin nyelvi és modern nyelvi óraszámmal s ugyancsak kevés pedagógiai képzéssel (öt évfolyamon a latin nyelv 15, az angol 16 heti órával szerepelt, a neveléstudományok pedig a két felső osztályban csupán összesen heti 11 órával), addig az 1932/33. tanévvel életbelépő 5 éves tanítóképzés már igazában *öncélű, a tanító nemzetnevelő hivatására előkészítő intézmény lett.*

Mínthogy a világháború utáni osztrák tanítóképzésről Papp Ferenc dr. a Magyar Tanítóképző 1931. évfolyamában már teljes képet nyújtott, feladatomban a továbbiakban csupán az 1932-ben újjászervezett képzés ismertetése lehet.

Az osztrák tanítóképzés 1932. évi reformjának leglényegesebb változtatása az, hogy a tanítóképző-intézetek középiskolajellegét a kötelező latin és modern nyelv eltörlésével megszüntette, a pedagógiai tanulmányoknak és gyakorlatnak nagyobb szerepet juttatott s kiküszöbölte a nagymérvű túlterhelést azáltal, hogy a heti óraszámot 36-ról osztályonként 28—32 órára szállította le. Mint rendkívüli tárgyat hagyták meg csupán az idegen nyelveket azzal a feltétellel, ha tanulásukra megfelelő számú növendék jelentkezik. Hogy egy intézetben két idegen nyelvet tanítsanak, ahhoz szükséges, hogy

³ L. a Magyar Tanítóképző 1911. évf. 5. sz. Simkó Endre tanulmányát *Tanítóképzésünk* címen.

az előkészítő osztályban mindkét nyelvre legalább 12 növendék jelentkezék, az egész intézetben pedig összesen 90 legyen legalább az idegen nyelvet tanulók száma. Egy idegen nyelvet pedig csak ott lehet tanítani, ahol az előkészítő osztályban 15, az egész intézetben pedig minimálisan 50 növendék tanulja a választott idegen nyelvet. Az így kapott óranyereségekből elsősorban a pedagógiai képzés hiányait pótolták azáltal, hogy a régi 11 óra helyett neveléstudományi tanulmányokra és gyakorlatra 19—20 órát juttattak a felső osztályokban. Az alsó évfolyamokon viszont főképpen a túlterhelés csökkentése volt a cél. Az előkészítő osztály óraszama pl. heti 8 órával lett kevesebb.

Azokban a képzőkben, amelyekben az előkészítő osztály még nem volt meg, ennek létesítését az 1932/33. tanévtől, de legkésőbb 1933/34-től kötelezővé tették úgy, hogy a bevezetés évében az I. osztályt szüneteltessék. A kiadott új tantervben⁴ magas óraszámmal hagyták meg továbbra is a nemzeti nyelvet, mennyiségtant és szemetűnő a heti 2 órás tárgyak kiküszöbölésére irányuló törekvés. A történelem heti összóraszama pl. változatlanul 9 maradt, de a régi négy osztályban történt elosztás helyett az új tanterv csak az I.—III. osztályban írja elő, mindenütt heti 3 órában, míg az előkészítő osztályból teljesen elhagyták a történelmet. Egyes tantárgyaknál, mint a természetrajznál, természettannál, de pedagógiai tárgyaknál is azt látjuk, hogy inkább félévenként tanítják azokat magasabb, heti 2—3 óraszámban, mint egész éven keresztül heti minimális órában. Változatlanul minden osztályban heti 3 órával szerepel a testgyakorlás.

Az osztrák tanítóképző-intézetek tantárgyait és órabeosztását különben a következő oldalon levő táblázat szemlélteti.

A tanítónőképzők tanterve csak annyiban különbözik, hogy a női kézimunkát a szabadkézi rajztól különválasztja s azt az előkészítő osztályban 4, az I. évfolyamon 3, a többi osztályokban pedig 2—2 órában tanítják hetenként. Kisebb eltolódások vannak a zenénél, éneknél, de a legfeltűnőbb, hogy a mezőgazdaságtan kiesik és a gazdaságtan egyáltalában nem szerepel női képzőkben. Rendkívüli tárgyként a II. évfolyamon egy délután 3—4 órában háztartástant tanítanak.

Az új osztrák tanítóképző-intézeti tantervnek egyes tanítási tárgyakra vonatkozó lényegesebb előírásait foglaljuk össze a továbbiakban.

A *hittan* tanítási céljának és anyagának megállapítását a tanterv az illetékes egyházi hatóságokra bizza.

A *neveléstudományok* tanítása a II. évfolyamon (a mi III. osztályunknak felel meg) lélektani bevezetéssel kezdődik heti 2 órában. A lelki élet elemzése és a logika főbb fogalmainak megismertetése

⁴ *Die Lehrpläne und die Reifeprüfungsvorschrift für die Lehrer- und Lehrerinnenbildungsanstalten.* — Österreichischer Bundesverlag, Wien u. Leipzig 1932.

Kötelező tantárgyak:	Előké- szítő oszt.	I.	II.	III.	IV.
		é v f o l y a m			
Hittan	2	2	2	2	2
Neveléstan tanítási gya- korlatokkal	—	—	2	7/8 ⁵	10
Német nyelv	5	4	4	4	4
Földrajz	2	2	2	1	1
Történelem és polgári ismeretek	—	3	3	3	1
Mennyiségtan és mértani rajz	4	3	3	3	3
Természetrájz	0/3	3	2	2/1	1
Természettan	3/0	2	4	2	1
Gazdaságtan	—	—	—	—	1
Szépírás	1	—	—	—	—
Rajz és kézimunka	4	4	2	2	1
Zeneelmélet és ének	2	1	2	2	2
Zongora és orgonajáték	2	2	2	1	2
Gitárjáték	—	1	—	—	—
Testgyakorlás	3	3	3	3	3
Összesen	28	30	31	32	32
Rendkívüli tárgyak:					
Idegen nyelv	5	5	4	3	3
Gyorsírás	2	—	—	—	—
Zene	1	1	1	1	1
Zenekar és karének	a III. és IV. évfolyam számára közösen 1 óra hetenként				

itt a cél. *Gyermeklélektannal* viszont külön foglalkoznak a III. évfolyam első felében heti két órában. A gyermek lelki fejlődésének fokozatai a testi fejlődéssel való összefüggésben, a gyermek egyéniségének megismerése és megítélése, képesség- és jellemvizsgálat, a nevelés lélektanának fő elvei, a nevelőnek a gyermekhez való viszonya képezik a tanulmány anyagát. *Neveléstant és tanítástant* a III. évfolyamon 3 órában, a IV. évfolyamon az I. félévben 2, a II.-ban 1 órában tanulnak az osztrák tanítójelöltek. Az általános neveléstani alapvetést a legfelsőbb évfolyamon a népiskola gyakorlati vonatkozású neveléstani ismereteivel egészítik ki. A III. osztály második félévében heti 3 órában *osztályismeret (Klassenkunde)* címen a nép-

⁵ Az óraszámnak törtékkel való jelzése a félévenként történő tanításra vonatkozik. Pl. a III. évfolyamon a neveléstant az első félévben 7, a másodikban 8 órában tanítják hetenként.

iskola szervezelét, a tanítási anyagát, annak elrendezését, tanmenet-készítést, általában a népiskola életét, a tanító feladatait ismertetik. A IV. évfolyamon heti 2 órában tanítják a nevelésiörténetet s ugyanitt a II. félévben heti 1 órát szánnak az osztrák iskolaszervezet, a népiskolára vonatkozó fontosabb törvények, rendeletek, a tanító iskolai és iskolán kívüli kötelességeinek megismertetésére (Schulkunde). Külön miniszteri utasítás rendeli el, hogy a III. évfolyamon az osztályismeretet a gyakorlóiskolai tanítónak kell tanítania, a IV. osztályban pedig a módszertant a szaktanárok tanítsák. Az intézeti igazgatók feladatává teszik, hogy külön konferenciákat hívjanak össze, melyeken a módszertan tanárai és a gyakorlóiskolai tanítók a népiskolai tanítás módszerének alapelveire vonatkozólag megállapodnak.

A *tanítási gyakorlat* a III. évfolyamon kezdődik a gyakorlóiskolai tanító eljárásának megfigyelésével, heti 1 órában. Ezeken a bemutató tanításokon a tanterv szerint lehetőleg az intézet igazgatója is jelen van. A növendékek megfigyeléseikről jegyzetet készítenek. A második félévben az órák egy részét a növendékek próbatanításaira használják fel. Különböző népiskolák látogatását is előírja a tanterv. A *tanítás megbeszélésére* (Lehrbesprechungen) 1 órát fordítanak a III. osztályban. Ezen jelen van a gyak. isk. tanító, az igazgató vagy egy kijelölt tanár. A IV. évfolyamon heti 3 óra szolgál a növendékek tanítási gyakorlatára, 2 óra a tanítások megbeszélésére és 1 óra előkészítésre. A gyakorlati tanítás váltakozó csoportokban történik úgy, hogy az év folyamán minden osztályban legalább kétszer tanítsanak az összes növendékek. Tanításukhoz a növendékek vázlatot készítenek, megfigyeléseikről, a megbeszélésekről és az előkészítésről pedig gyakorlati kiképzési naplót vezetnek. A miniszteri utasítás szerint a gyakorlati tanítás azokban az elemi iskolákban, felső tagozatú népiskolákban (Hauptschule) és továbbképző iskolákban történik, melyeket az intézet igazgatóságának javaslatára a felsőbb hatóság kijelöl. A gyakorlati tanítások vezetője egészben vagy részben a pedagógia tanára. Feltűnő, hogy a gyakorlati kiképzés irányításában az intézeti igazgatóknak is különösen fontos szerepet juttat a tanterv.

A *nemzeti nyelv* tanítására dicséretreméltó bőkezűséggel heti 21 órát juttat a tanterv az öt osztályban. Ez éppen egyharmadrésszel több, mint a mi magyar nyelvi és irodalmi óraszámunk. De a tantervi reform előtt sem volt rosszabb a helyzet az osztrák képzőkben, sőt a régi órateremben 22 órával szerepel a német nyelv. Így a tantervi célt, melyet az osztrákok elsősorban az anyanyelvnek szóban és írásban való biztos, ügyes használatában látnak, valóban meg lehet közelíteni. Az anyanyelv életének megismerésére, irodalmi ismeretek, műveltség szerzésére, nyelvtörténeti vizsgálódásra is mód nyílik. A népközösséggel való belső kapcsolat érzésének fölkelte, a tanítónak a nemzeti kultúrába való bekapcsolódása és ezirányú kötelességei is különösen hangsúlyozott szempontjai a nemzeti nyelv tanításának. A IV. évfolyamon tanítják a német nyelv népiskolai taní-

tásának módszerét. Kisebb iskolai fogalmazások mellett az alsóbb osztályokban 3—4 iskolai dolgozat és 2 házi dolgozat van félévenként. A III. és IV. évfolyamon már kétórás iskolai dolgozatokat írnak. Hangoztatják a német-nyelvi oktatás különös fontosságát. A szóban és írásban való szabatos, szép kifejezés, a nyelvismeretben és irodalmi alkotásokban való elmélyülés mellett kiemelik a népi ismeretek (Volkskunde) ápolásának jelentőségét. Magas óraszámú tanulmányaik közben megfelelő tájékozottságot nyerhetnek az osztrák tanítónövendékek a világirodalomban is, melynek szintén elég teret ad a tanterv.

A földrajz tanítását magas szempontok szerint írja elő a tanterv. Európa politikai és gazdasági tekintetben fontosabb államainak beható tanulmányozását kívánja Ausztria és a Német Birodalom mellett, úgyszintén a többi világrészekét is, a földrajzi jelenségek okozati összefüggésének különös hangsúlyozásával. A földrajzi viszonyoknak a művelődésre és az emberiség történetére való hatását, a világ gazdaság politikai következményeit (emberföldrajz, geopolitika) domborítja ki még a tantervi célkitűzés. A heti 8 ósszórászámból a fizikai földrajz, a Föld általános megismerése, térképismeret 2 órát kapott az előkészítő osztályban. A csillagászati földrajzot és Európa államait, népeit az I. osztályban, a tengerentúli jelentős országokat és a Német Birodalmat a II. osztályban tanítják (2—2 óra). Ausztria földrajzának, gazdasági és geopolitikai helyzetének megismerésére a III. évfolyamon jut heti 1 óra, míg a IV. évfolyamon összefoglaló földrajzi tanulmányokra és a népiszkolai földrajztanítás módszerének megismertetésére ugyancsak 1 órát vesz fel a tanterv. Kiemeli az utasítás más tárgyakkal: természetrajzzal, természettannal s főképpen a történelemmel való koncentráls fontosságát, Ausztria és Németország viszonyának alapos megismertetését és a szülőfölddel való foglalkozásra is figyelmeztet. Kétségtől elvonósebb az osztrák földrajztanítás helyzete anynyiban, hogy a mi V. osztályunknak megfelelő legfelsőbb évfolyamon is tanítanak földrajzot. Ezt a mi tantervünkkel szemben muttkozó egy órátöbblet teszi lehetővé.

A történelem és a polgári ismeretek egész óraszámá 9. Az első szembetűnő dolog, hogy nem különíti el a tanterv az egyetemes történelem és a nemzeti történet tanítását. Az emberiség általános, okozati összefüggésben, földrajzi, gazdasági, társadalmi, művelődési vonatkozásokkal előadott fejlődésének megismertetése a cél a jelen helyzet, különös tekintettel a német nép, Ausztria és a szűkebb haza alakulására, viszonyaira. A történelmi tanulmányok az I.—III. évfolyamon heti 3—3 órában szerepelnek, szemben az előző osztrák és a mi jelenlegi órabeosztásunkkal, ahol négy osztályban 2—2 órára tagolódik a tanulmányi anyag. Utalnom kell itt arra, hogy mi éppen fordítva, a heti 3 órás elosztásról tértünk át a 2—2 órára s csak legutóbbi taggyűlésünkön hangzott el helyeslés mellett az a megállapítás, hogy az egyetemes történelmet „eredményesebben lehet tanítani két éven át heti 3 + 3 órában, mint a mostani 2 órás

beosztásban.”⁶ Bizonyára ez a belátás vezetett a történelem jelenlegi tantervi beosztására az osztrák tanítóképző-intézetekben is. Az előkészítő osztályban tehát egyáltalában nincs történelmi oktatás, az I. évfolyamon történelmi bevezetés után az őskort, ókort és a középkort tárgyalják a Karolingok kihalásáig (ugyanazt az anyagot mi az I. osztályban végezzük el heti 2 óra alatt!), a II. évfolyamon a középkort és az újkort ismertetik a francia forradalomig, a III. évfolyamon pedig a legújabb kort napjainkig. Ugyanitt az év utolsó harmadában az osztrák állami, társadalmi, gazdasági élet szervezeteinek megismertetése a feladat (Bürgerkunde). A IV. éven heti 1 órában a történeti ismeretek összefoglalását írja elő a tanterv, különös tekintettel a német és osztrák történelemre és a népiskolai történettanítás módszerének ismertetésével zárul a tanulmány. Hangoztatják a történelem központi jelentőségét, minél fogva a többi tárgyakkal (hittan, pedagógia, német nyelv, földrajz, rajz, zene) való szoros kapcsolatára van szükség. A tanítóképzés különleges feladatául írja elő a tanterv, hogy a lakóhely története iránti érdeklődést fölkeltse és lakóhelytörténeti kutatásokra buzdítson. Az osztrák tanítóképző-intézetek történettanításának előnyül tudhatjuk be, hogy az utolsó évfolyamon is heti 1 órában még foglalkoznak történelmi tanulmányokkal, viszont azonban kevés időt szánnak a polgári, jogi, nemzetgazdasági és társadalmi ismeretek tárgyalására, melyre a mi tantervünk az V. évfolyamon heti 4 órát biztosít az alkotmánytan és közgazdaságtan tárgyakkal. A mi nemzeti történetünk sajátosabb jellege nem engedheti meg a magyar történetnek az egyetemes történet keretében való kizárólagos tárgyalását, ellenkezőleg, nemzeti történetünk tanítása kapcsán kellene ismertetni a fontos világtörténeti eseményeket, államalakulásokat, egyetemes művelődési fejlődést. Tanítóképzésünk *jelenlegi* szervezésében az I. osztályból elmaradhatna a történettanítás, a II. osztályban heti 2 óra jutna a történeti őskor, ókor és középkor tárgyalására a magyar honfoglalás idejéig. A III. és IV. osztályban heti 3—3 órában a magyar történelem részletes tárgyalása közben és nemzeti történetünkkel kapcsolatban kerülne sor az egyetemes történeti ismeretekre. Esetleges tantervi reform során természetesen kívánatos lenne az óraszám emelése is.

A továbbiakban, a matematika, természettudományi, reális és művészi tárgyak ismertetése során, részletekbe már nem bocsátkozhatom, észrevételekre és hozzászólásokra sem érzem magam hivatottnak, így csupán röviden sorolom el a tantervi anyagbeosztást.

A *matematikai és geometriai rajz* heti 16 óraszámából az alapműveletek gyakorlására, mennyiségtani alapismeretekre és geometriára 4 óra jut az előkészítő osztályban. A többi osztályok óraszama egyenként 3. Az iskolai dolgozatok száma a négy alsóbb osztályban félévenként 3, a IV. évfolyamon az első félévben 3, a másodikban 2.

⁶ L. x: Az *egyetemes történelem tanításának módszere a tanítóképzőben*. — Magyar Tanítóképző 1937. márc. sz.

A *természetrájk* tanítása az előkészítő osztály második félévében kezdődik a növénytantal, heti 3 órában. Az I. osztályban állattant tanítanak a tanulmányi idő nagyobb felében, kb. áprilistól kezdve pedig ismét növénytant. A II. osztály első három hónapjában növénytani és állattani ismeretek, főleg gyakorlati szempontból, később ásványtan és földtan. A III. oszt.-ban testtant, egészségtant, iskolai higiénét ír elő a tanterv. Az első félévben 2, a másodikban 1 óra áll rendelkezésre. A IV. osztály heti 1 órája összefoglaló ismételésre és népiskolai módszerre szolgál.

A *természettan* tanítását megfigyelések és kísérletek alapján, a mindennapi életre és gazdasági fontosságra való vonatkoztatással, kívánja a tanterv. Az előkészítő osztály első félévében fizikai és kémiai alapismeretek, az I. évfolyamon a mechanika első része és a hőtan, a II. évfolyamon a mechanika második része, fénytan és kémia, a III. évf.-on a fénytan folytatása, elektromosság és mágnesség tana az anyag. A IV. osztályban fizikai és kémiai összefoglaló ismételést és a természettudományok népiskolai módszerének ismertetését írja elő a tanterv. Lényeges eltérés a mi tantervünktől, hogy a fizikát és a kémiát szoros kapcsolatban tanítják az osztrák tanítóképzőkben, míg mi a természetrájjal vesszük egy tárgycsoportba a kémiát. Az osztrák tanítóképzők óraszámja kedvezőbb, mert a természettudományokra összesen 20 órát fordítanak, szemben a mi 16 óránkkal.

A *mezőgazdaságtannal* viszont túlságosan mostohán bánnak az osztrák tanítóképzőkben. A tanterv csupán a fiúképzők IV. osztályában vesz fel heti 1 órát mezőgazdasági oktatásra. Viszont a miniszteri utasítás azonban hangsúlyozza, hogy azoknál az iskoláknál, melyeknek fő célja vidéki tanítók képzése, a mezőgazdasági oktatást anyag és óraszám tekintetében kiterjeszthetik s az erre vonatkozó javaslatok a minisztériumhoz beküldendők.

Szépírást az előkészítő osztályban tanítanak heti 1 órában, mint nálunk az I. osztályban. Az I.—III. évfolyamon is kötelezik azonban a növendékeket arra, hogy félévenként házi feladatkeppen 4 szépírási lapot elkészítsenek s minden növendéknek félévenként az iskolai táblánál íráspróbát kell végeznie.

A *szabadkézi rajzot és kézimunkát* összekapcsolja a tanterv és az osztályozás is miniszteri rendelet szerint a két tárgyból egy jeggyel történik. Az előkészítő osztály és az I. évfolyam 4 órájából 2—2 jut rajzra és kézimunkára, a II. és III. évfolyamon pedig 2—2 óra rajzra. A legfelsőbb évfolyamon már csupán művészettörténeti tanulmány és módszertani ismeret szerepel.

Zeneelméletet és éneket az előkészítő osztálytól kezdve végig átlag heti két órában tanulnak, csak a fiúképzők I. osztályában és a nőképzők két osztályában csökken heti 1 órára ez az óraszám.

Zongorát tanulnak a tanítóképzők két alsó osztályában, *orgonajátékot* a három felsőbb évfolyamon. A *gitárjáték* is kötelező a tanítóképzők I. évfolyamán és a nőképzők két alsó osztályában, viszont a tanítónőképző-intézetekben más hangszer tanulása nem is kötelező.

Így jut azután idő a *női kézimunka* alapos és magas óraszámában való tanítására.

A *tornát* mindkét nem képzőjében és minden osztályban heti 3 órában tanítják.

A *nem kötelező tárgyak* között elsősorban idegen nyelvek szerepelnek. A tanterv minden növendéknek módot nyújt egy idegen nyelv tanulására megfelelő számú jelentkezés esetén. A tanulható nyelvek: a latin, angol, francia, olasz vagy egy nemzeti kisebbség nyelve. Ott, ahol két nyelvet tanítanak, csupán egy nyelv tanulását engedik meg minden egyes növendéknek. Ezt viszont magas óraszámában lehetővé teszik. Megengedik azt is, hogy kimagasló nyelvi tudás és előmenetel esetén a növendékek a felsőbb évfolyamok nyelvi oktatásán vegyenek részt.

A *gyorsírást* mindkét nem képzőjének előkészítő osztályában taníthatják rendkívüli tárgyként. Ugyancsak mint nem kötelező tárgyat tanulhatnak egy *második hangszert* a növendékek s a nőképzőkben *háztartástant*. *Zenekar* és *kárenek* csak fiúképzőkben van.

A mi tanítóképzőnk és az előkészítő osztállyal lényegében szintén öt évfolyamú osztrák tanítóképző óratervének összehasonlítását a következő táblázatban szemlélhetjük:

Kötelező tantárgyak:	Magyar	Osztrák	Különb- ség	Jegyzet
	képzők óraszám			
Hittan	10	10	—	A test- és élettan az osztr. tantervben nem külön tárgy
Neveléstudomány tan. gyakorlatokkal	22	19 (20)	+3	
Nemzeti nyelv	14	21	—7	
Idegen nyelv	10	—	+10	
Történelem és polg. ism. (alkotmánytan)	10	10	—	
Földrajz	7	8	—1	Az osztr. tantervben term. rajznál
Mennyiségtan (és geometriai rajz)	12	16	—4	
Természetrajz, kémia, fizika	16	20 (19)	—4	
Egészségtan	1	—	+1	
Gazdasági ism.	8	1	+7	
Közgazdaságtan	2	—	+2	
Szépirás	1	1	—	
Rajz és kézimunka	15	13	+2	
Ének és zene	12	19	—7	
Testgyakorlás	10	15	—5	
Összes óraszám:	150	153	—3	

Nagy óratöbbletet jelent tehát a mi tantervünkben a német nyelv és a gazdasági ismeretek, magasabb a pedagógia és a rajz, kézimunka óraszám a mint külön tárgy szól javunkra az egészségtan és a közgazdaságtan. Viszont lényegesen kevesebb órában tanítjuk a nemzeti nyelvet, a mennyiségtant és természettudományokat, éneket, zenét és a testgyakorlást.

Az osztrák tanító- és tanítónőképző-intézeti tanulmányokat *érettségi vizsgálat* (Reifeprüfung) fejezi be. Ennek szabályozása az 1924-ben kiadott miniszteri rendelettel történt s változatlanul meghagyták az 1932. évi reform alkalmával is. Az érettségi vizsgálat hivatalos kiküldött elnöklete mellett folyik és nem nyilvános. A szóbeli vizsgálaton csak a meghívott iskolafőntartók és engedéllyel az intézet felsőbb osztályainak növendékei lehetnek jelen. Négy részből áll az érettségi vizsgálat: házi írásbeli dolgozattól, zárthelyi írásbeli dolgozattól, gyakorlati és szóbeli vizsgálatból. Minden érettségizendőt vizsgálatra bocsátanak, tekintet nélkül a legutolsó évben tanúsított tanulmányi előmenetelére. Azoknak a tanítójelölteknek, kik az érettségi vizsgálatról elállnak, az utolsó évfolyam elvégzéséről bizonyítványt adnak ki. A házi írásbeli dolgozat tárgyát a növendékek maguk választhatják és arról kell vele bizonytságot tenniök, hogy képesek egy nagyobb körben, segédeszközök felhasználásával a tényeket és gondolatokat megfelelően összefoglalni és világosan előadni. A növendék hónapokig, sőt előző évi tanulmányai alatt dolgozhat már ezen a tanulmányán. Zárthelyi írásbeli dolgozatot a neveléstudományokból, a német művelődés köréből és mennyiségtanból készítenek, mindegyiknél több különböző témából való választás szabadságával. A tanítási gyakorlat tervét a növendéknek ki kell dolgoznia írásban és legfeljebb félórás tanítást kell bemutatnia. A tanítási gyakorlatokat lehetőleg az írásbeli és szóbeli vizsgálatok között tartják meg. A szóbeli vizsgálaton minden jelölt felel a pedagógiából, abból a tudománykörből, melyből házi dolgozatát választotta, továbbá egy ebbe a csoportba tartozó tárgyból. Megkülönböztetik a pedagógiai, nyelv- és történettudományi és a matematikai- természettudományi csoportot. Tanítói érettségi vizsgálatot magántanulók is tehetnek megfelelő tanulmányaik igazolásával és ha bizonyítani tudják, hogy bármely nyilvános népiskolában legalább tíz hónapig hospitáltak. Az érettségi bizonyítványt a tantárgyakból elért eredmény osztályzatokkal való megjelölése mellett minősítik is, kiváló eredmény esetében a „kitüntetéssel” való bizottsági határozat feltüntetésével. Ezt a fokot eléri azok, kiknek elégségesük nincsen, a tantárgyaknak legalább feléből „igen jó” osztályzatuk van, úgyszintén erkölcsi magaviseletből is, vagy valamely tárgyból igen kiváló teljesítményt tudnak felmutatni.

Az osztrák tanítóképző-intézetek szervezetének és tantervének, végül vizsgálati szabályzatának ismertetése alkalmat adott a mi tanítóképzésünkkel való összehasonlításra. Az ötéves magyar tanítóképzés régebbi tanterve és utasítása 1925-ből való. Változtatás, javítás azóta alig történt rajta. Fogyatékoságait csak legutóbb ismer-

tette Egyesületünk elnöke új tanterv és utasítás, új vizsgálati szabályzat, új rendtartás szükségességét hangoztatva a 6 éves képzés megvalósulásáig is.⁷ Erre multhatatlanul szükség van. De ahogy tanítóképzésünk megreformálásában a multban előbb jártunk az osztrák tanítóképzésnél, üdvösebb lenne, ha mi is minden erőnkkel a 6 éves képzés megvalósításán fáradoznánk.

Dr. Mezösi Károly.

Tanítóképzés Finnországban.

Jóllehet az alig 20 éve felszabadult Finnország 700 éven keresztül svéd és orosz elnyomás küzdelmeiben örölte életerejét, szívós ellenállással nemcsak vére tisztaságát őrizte meg, de egész lelkiségében, életberendezésében is megtartotta sajátos vonásait. Bár mindenkor éber figyelemmel kísérte más nemzetek kultúrtörekvéseit, a maga kultúráját sajátos viszonyainak megfelelően önnön lelkisége szerint formálta ki.

A finnek ugyan melegszívű emberek s a magasabbrendű kultúrának áldozatos előharcosai, de nem futnak délibáb után, hanem hideg realizmussal, konkrét célkitűzésekbe építik be akarásukat. Óvakodnak a rózsaszínű elméletektől, s szívesebben követik a való élet útmutatásait. Nem riadnak vissza a kezdeményezéstől és nem is vitatkoznak sokat a dolgokon, hanem egyszerűen munkába kezdenek. S ha eleinte nehézségekkel kell is küzdeni, megállást nem ismerve haladnak a cél felé. Nem vonszolják maguk után az életet, de a haladó élet lendítő erejével vitetik magukat tovább. Egy az ő tanító mesterük: a gyakorlati tapasztalat. Egy a cél: a gyakorlati élet szolgálata.

Különben szabadságszerető, öntudatos, fajilag egységes, kollektív természetű emberek. Családiasság, bámulatos összetartás és a faji sorsközösség tudata hatja át minden cselekedetüket. Tudják, hogy egyéni boldogulásuk alapja a népi közösség erőgyarapodásában rejlik s éppen azért szívós kitartással, áldozatos akarással segítik minden erejükkel hazájuk, népük erkölcsi, anyagi és kulturális megerősödését.

Az iskolák régebben az egyház kezében voltak, ma az egyes községek és városok az iskola fenntartói. A felekezeti és a magániskolák száma elenyészően csekély. A tankötelezettség 7 éves korban kezdődik. Az iskolákban legtöbbször koedukáció és felvezető rendszer uralkodik. A népiskola alsó és felső tagozatra oszlik. Az alsófokú két évfolyamú. A szorgalmi idő 18—36 hét. Leginkább csak ta-

⁷ L. *Padányi-Frank* Antal cikkét a Magyar Tanítóképző 1936. nov. számában.

nítónők nyernek alkalmazást, akiket külön tanítóképzőkben 3 éves tanfolyamon készítenek elő. A felső fokú 4 évfolyamú, felerészben férfi tanerőkkel. Szorg. idő 36 hét.

Tekintettel a lakosság szétszórtságára, sok az osztatlan iskola, de az egyes tanerőre jutó tanulók száma átlagosan alig haladja meg a 40-et. Az iskolák felszerelése kitűnőnek mondható. A tanerők száma aránylag kétszer akkora, mint nálunk. 1875-ben 300 tanerő működött, most csak a népiskolákban 12.200 tanító működik. Ahol a munkanélküliség szinte ismeretlen fogalom, érthető, ha állásnélküli tanító sem akad.

A népiskolát a 3. évf. továbbképző népiskola tetőzi be s bár komoly tényezőnek mondható, a magasabb kultúra vágya a 3—5 évfolyamú közép és szakirányú népiskolákban, illetőleg a népfőiskolákon és népakadémiákban talál kielégülést. Az iskolák mindenki számára könnyen hozzáférhetők, sőt az egyetem is, hol az 5 évi költségösszeg alig éri el az 500 P-t. Különös korlátozások nincsenek. A közszellem természeténél fogva az egyes foglalkozások nem értékjelzőt jelentenek, inkább a feladatkört jelölik, hol a közösség sajátos életérdekeinek előmozdítása folyik. Az ipari vagy mezőgazdasági foglalkozás éppoly közkedvelt és megbecsült, mint egyéb élethivatás. A magasabb képesítés nem cél, hanem eszköz, amely minden foglalkozásban értékes lehet, a mellett az egyéni boldogulásnak is mindinkább nélkülözhetetlen eszköze.

Ezek után bizonyára kevésbé lesz feltűnő, ha a finn tanítóképzés tartalmában és formában meghaladja a megszokott kereteket, vagy legalább is sokban eltérő képet mutat. A lakosság létszáma $3\frac{1}{2}$ millió. Az alsó és felső tagozatú népiskolák tanulóinak száma kb. 350.000. (110 + 240 ezer.) Alsófokú népisk. tanítónőképző 4 van. A növendékek száma 270, a tanároké 25. A felsőfokú népisk. tanító- és tanítónőképzők száma 8 (6 finn, 2 svéd nyelvű). Az összes növendékek száma 1200, míg a tanári létszám 100. A gyakorló népiskolák tanulóinak száma 1300. A felső népisk. tanítóképzők 4 és 5 évfolyamúak, de Jyväskyläben 2, illetőleg 3 évfolyamú főiskola van.

A konkrét példa talán elevenebb képet ad, így célszerűbbnek látszik bemutatni egyet a 8 képző közül. Finnország keleti részében, Sortavalában kb. 10 holdas parkban és 20 épületben nyert elhelyezést az 5 évf. fiú- és leánytanítóképző. A közös összeműködés a bizonyos fokú elkülönítés mellett is sok vonatkozásban érvényesül. Felvételre pályázhat minden 17—25 éves férfi vagy nő, aki az alsó, felső és továbbképző népiskolát vagy a népfőiskolát látogatta. Akinek ezen túlmenően bármilyen más képzettsége van, szintén felvehető. A felvételt egyszerű levélben az intézet igazgatójától kell kérni.

Első tekintetre kissé szokatlannak, sőt furcsának tetszik, hogy ilyen formában és ennyire vegyes előképzettségű emberek kerülnek össze. Ez részben a közszellemben leli magyarázatát, másrészt a gyakorlati élet teszi érthetővé. Lényeges szempont a rátermettség s mert ez a szellem él a köztudatban, természetszerűleg és elsősorban azok

pályáznak, akik a nevelői pályára hivatást éreznek. A különböző képzettség egyrészt színessé teszi a munkát, másrészt a magasabb végzettséggel bíró, de már inkább elméleti beállítottságú növendékeket ellensúlyozza a kisebb végzettségű, de gyakorlatibb természetű növendékek tábora. És ha olykor hiányát érzik a több tudásnak, annál nagyobb igyekezettel pótolják a hiányokat, az önálló tevékenység fokozódik stb., míg amazok közül egyesek az ellenkező helyzetbe kerülnek. A tanári testület tapasztalata szerint a magasabb életkorban történő pályaválasztás előnye főként abban mutatkozik, hogy érettebb megfontolással kerül a növendék a képzőbe, így a tananyagot is rövidebb idő alatt és könnyebben megemésztí, másrészt kiforrottabb léven életszemlélete, növendékeinek életlátását is biztosabb kézzel tudja irányítani. Van bizonyos multja, élettapasztalata, s így inkább képes az életre nevelni mint az, aki maga is nevelésre, vezetésre szorul.

A tanítás aug 20-tól jún. 10-ig tart. Karácsonykor 1, husvétkor $1\frac{1}{2}$, nyáron $2\frac{1}{2}$ hónap a szünidő. A napi munkabeosztás d. e. 4—5 óra, d. u. 2—3 óra. Este a növendékek szabadok. Együtt szórakoznak a fiúk a leányokkal, sétálnak, tanulnak, sportolnak. A leányoknak este 10-kor, a fiúknak éjjel 12-kor végződik a kimenő. Az általános tapasztalat szerint az élet szabad folyását semmi olyan esemény nem zavarja, amely a természetes életrend határát túllépné, vagy a közérkölcstiséget sértené.

A belső munka ismertetése céljából talán legegyszerűbb lesz felsorolni az egyes tantárgyakat, s az óraszámokat, amelyek, ha nem pótolnák is a tanterv ismertetését, némi tájékoztatást bizonyára nyújtanak.

	Fiúk.					Leányok.					óra
	I.	II.	III.	IV.	V.	I.	II.	III.	IV.	V. oszt.	
Hitápolás	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	óra
Lélektan és neveléstan	—	—	4	4	3	—	—	4	4	3	"
Népokt. szerv.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	"
Nyelv és irodalom	5	5	4	4	1	5	5	4	4	1	"
Történelem	2	3	2	2	1	2	3	3	2	1	"
Földrajz	3	2	2	2	1	3	2	2	2	1	"
Természetrájz	3	2	2	2		3	2	2	2		"
Mezőg. és kertg. tan.	—	2	2	1	—	—	2	2	—	—	"
Háztartástan	—	—	—	1	—	—	—	—	2	—	"
Természettan.	4	3	2	2	1	4	3	2	2	1	"
Mennyiségtan	4	3	3	3		4	3	3	3		"
Könyvvitel	—	—	—	1	1	—	—	—	1	1	"
Egészségstan	—	2	2	—	1	—	2	2	—	1	"
Testgyak. és sport	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	"
Ének és zene	2	2	2	2	1	2	2	2	2	1	"
Közös ének	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	"
Szépírás	1	—	—	—	1	1	—	—	—	1	"
Rajz	3	2	2	3	1	3	2	2	3	1	"
Kézimunka	6	6	3	3		4	4	3	3		"
Könyvtárgondozás	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	"
Heti órák száma összesen	39	38	36	34	18	37	36	37	36	18	"

Feltűnő az óraszámok nagysága, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy az egyes órákon kívül még akad tennivaló elég. Másrészt, hogy az V. évf. keretében a heti órák száma mindössze 18. Ebben azonban nincsen beszámítva a gyakorlati tanítás, amely pedig az V. évf. túlnyomó részét teszi.

Amint látjuk, idegen nyelvet sem tanítanak. Felfogásuk szerint „a tanítónak nincsen szüksége az idegen nyelvre, s amennyiben egyesek mégis tanulni akarnak rokon nyelveket (pl. észt), a IV. évf. keretében adnak módot erre heti 2 órában. Különösen hangsúlyozzák, hogy a tanítóval szemben olyan sok követelményt támaszt az élet, s a nemzeti életszükséglet annyira sok rétegű, hogy azt is alig győzik kielégíteni. Annál kevésbbé gondolhatnak a sokszor illuzórikusnak látszó idegen nyelv oktatására.”

Amint kitűnik a neveléstan, lélektan, nyelv és irodalom, történelem, földrajz, természettudományi ismeretek komoly mértékben nyerneek helyet, noha ezek ápolásáról egyébként is gondoskodnak. Az egyes tantárgyakon belül az anyagkiválasztás és elrendezés, valamint az anyag-feldolgozás mikéntje nem mindenben azonos a miénkkel, sőt igen sok tekintetben lényegesen különbözik. Pl. a kézimunka anyaga csak igen kis részben egyezik a miénkkel. Nemcsak a gyermek játékait, a kézügyesség apró lehetőségeit foglalja magában, hanem felöleli mindazokat a közvetlen szükségleteket, amelyek egy kis család háza, gazdasága körül előfordulnak; másrészt a házi ipari tevékenységbe nyúlik bele tudatos segíteni akarással. Ebben a törekvésben 3 műhelyterem áll rendelkezésre igen gazdag szerszámkészlettel felszerelve. A leányoknak a szövés, fonás, kötés, varrás stb. céljából. A fiúk részére egy fémipari és egy faipari műhelyterem, ahol a lábas foltozásától a dísz tárgyak készítéséig, a fakanáltól az íróasztalig a legkülönbözőbb tárgyak készítése folyik. A virág- és konyhakert, gyümölcsstermelés, baromfinevelés, tejkezelés stb. szintén a szoros vett gyakorlati munka keretébe van beállítva.

A testnevelés, sport, zene és ének nemcsak a nevelés és tanítás puszta eszközei, de a — minden tárgy körében érvényesülő — nemzeti törekvések egyik legfőbb hordozói.

A könyvvitel keretében a kisgazda, kisiparos, kiskereskedő szükségletein kívül különösen a szövetkezeti gondolat nyer igen hathatós támogatást, bár átszővi a többi tárgyakat is. Különben pedig minden gyakorlati lehetőséget felhasználnak ennek érdekében.

Már az emberré nevelésben súlyt helyeznek arra, hogy önálló, kezdeményezni tudó, öntudatos finnek neveljenek a növendékekből, akiket a gyermek és nép szeretete hat át, akik képesek megállni a helyüket az osztályukban, de a mellett megtalálják a módját annak is, hogy iskolájuk környezetében a nép szociális, kulturális és gazdasági szükségleteiben komoly segítő tényezők legyenek.

A finnek az elnyomatás hosszú évszázadaiban is keményen állták meg a helyüket s mióta önálló, független nemzeti életet élnek, nemcsak a nép szociális és kulturális élete mutat bámulatos előhaladást, de a kultúrnemzetek sorában is az elsők közé küzdötték fel ma-

gukat. És ebben a tanítóknak oroszlánrésze van, nemkülönben a tanítóképzők tanárainak, akik ilyen apostolokat tudnak nevelni.

Marosvári Tibor.

A Magyar Tanítóképző vázlatos története.

— Harmadik közlemény* —

1911—1920. — *Baló* József egyesületi elnök *Farkas* Sándor lemondása után *Dékány* Mihály VI. ker. áll. tanítónőképző-int. tanárt bízta meg a M. T. szerkesztésével. Ez a megbízás ideiglenes volt és a legközelebbi tisztújításig tartott. A tisztújítás 1912-ben megtörtént s *Dékányt* a közgyűlés szerkesztővé választotta. Így aztán véglegesen a folyóirat élére került.

Dékány Mihály az egyesület legmunkásabb tagjai közé tartozott. A háború alatt volt olyan időszak, amikor a szerkesztés mellett a hadbavonult pénztárost is helyettesítette, sőt egyidejűen a főtitkári teendőket is hiánytalanul ellátta. A lapszerkesztés terén sem volt híjával a tapasztalatoknak. Mikor előzően Csáktornyan tanár volt, éveken keresztül szerkesztette a *Muraköz* című nemzeti irányú, magyar-horvát nyelven megjelenő hetilapot.

Mikor 1911 októberében átvette a M. T. szerkesztését, alkotásokra még alkalmas, sőt kedvező volt az idő. A közeledő vihar szele a mi munkaterületünket még nem érte. Ellenkezően, a tanítóképzés területén még lázas és felette értékes alkotó munka folyt. A minisztérium tképzői ügyosztályában még ott volt *Neményi* Imre, a tanítóképzés nagy szervezője és európai színvonalra emelője. Ebben az időben egymást követve jelentek meg tanítóképzésünk alapvető szabályzatai: a Rendtartási szabályzat, a Képesítővizsg. Szabályzat, a Számviteli Szabályzat, a Normáltanmenet, a Normálfelszerelési és Könyvtári Jegyzék. Ezek a nagy munkálatok nem készülhettek márról-holnapra. Kiadatásukat az egyesület ülésein széleskörű viták, mélyreható tanácskozások előzték meg, melyek a folyóiratot bőséges anyaggal látták el. Így a M. T. megtarthatta addigi színvonalát és terjedelmét, sőt még új és igen értékes melléklettel is gyarapodott.

Ez a melléklet a *Gyakorlóiskola* volt. Történetéről részletesebben kell megemlékeznünk. Első száma 1912 szeptemberében jelent meg, de eredete előbbre nyúlik vissza. Nagy László szerint ennek az új mellékletnek az ötlete *Farkas* Sándortól származott. *Úrhegyi* Alajos is azt mondja, hogy a *Gyakorlóiskola* létesítése *Farkas* egyik legértékesebb gondolata.^s

Kétségtelen, hogy *Farkas* Sándor a tanítóképzés nagy ötletter-

* Az előző közleményeket lásd a M. T. 1. és 2. számában.

^s M. T. XXVII. évf. 461. l.

melője volt. Azt hisszük azonban, hogy a Gy. nem hirtelen támadt ötlete, hanem olyan gondolata volt Farkasnak, amelynek az ő gondolatrendszeréből szükségképen kellett kisarjadnia. Farkas Sándor ugyanis nemcsak úgy élt benne a tanítóképzésben, mint mások, hogy tapasztalataik, élményeik, intuitív meglátásaik vannak. Ő mindezeket gondolkodása tárgyává is tette, szerves kapcsolatba hozta, elméletté tágitotta, szóval neki a tanítóképzésről elmélete volt.

Elmélete szerint a tanítóképző a módszer iskolája. A tanítóképzőnek mint külön iskolatípusnak a létjogosultságát éppen az biztosítja, hogy legsajátosabb feladata a módszer kultusza. Farkas mindent ennek a módszerművelésnek a szolgálatába akart állítani. A módszer továbbfejlesztését szolgálták volna az akkor szervezés alatt levő pszichológiai laboratóriumok, a tanárok számára rendezendő tanfolyamok, a külföldi tanulmányutak, a szaktanárok módszeres szaktanácskozásai és az egyesület kebelében alakítandó pedagógusosztály.

Nem szorul magyarázatra, hogy a tanítóképzőnek elsősorban a tanítóképzői módszert kell tökéletesítenie. De nem ez az egyedüli talán nem is a legfontosabb feladata. A tanítóképzői módszerműveléssel legalább is egyenlőrangú feladata a népiskolai módszerrel való foglalkozás s a népiskolai módszer tökéletesítése. A középfokú iskolai s így a tanítóképzői módszer is az elemi isk. módszertől kapja az indításokat, a megteendő lépéseket, a megértéshez vezető út etapjait, az ismeretközlés lényeges mozzanatait. A didaktikai módszer fejlődését általában mindig az elemifokú módszer fejlődése előzte meg. A módszertan története is alig egyéb, mint a népisk. módszer fejlődésrajza. A felsőbb iskolák tanítási módszere nem egyéb, mint leegyszerűsített népisk. módszer.

De a tanítóképzőnek nemcsak azért kell a népiskolai módszerrel foglalkoznia, mert ezen épül fel a középfokú iskolák módszere, hanem azért is, mert az elemi módszer továbbfejlesztése a tanítóképzőnek és a tanítóképzésnek a feladata. A tanítóképző ezen feladata teljesítésében nem nélkülözheti a gyakorlóiskola és a gyakorlóisk. tanítók közreműködését. A tanítóképzői módszer kérdéseinek kollektív megvitatására a M. T. hasábjai nyitva állottak. A módszertani kérdésekkel foglalkozó írók ezt jól ki is használták. Az előbbieken többször mutattunk arra, hogy a M. T. éveken keresztül kifejezetten módszertani folyóirat volt. A népisk. módszerrel foglalkozó cikkek azonban csak korlátozott számban és terjedelemben kaptak benne helyet. Ilyen körülmények között Farkas Sándor lelkében szükségképen ki kellett alakulnia egy olyan lap tervének, amely adja lehetőséget a tanítóképzők tanárainak és gyakorlóisk. tanítóinak ahhoz, hogy a népisk. módszer különböző kérdéseit irodalmilag meg tárgyalhassák.

A terv 1910 februárjában az egyesület választmánya elé került. Minthogy önálló módszertani lap indítására egyelőre nem volt lehetőség, a választmány úgy határozott, hogy a tervet a M. T.-nek egy gyakorlóiskolai rovattal, helyesebben melléklettel leendő kibővítése

útján fogja megoldani. Ezt a megoldást az Orsz. Köznevelési Tanács is jónak találta. A közokt. minisztérium pedig, ahová az egyesület a megvalósításhoz szükséges állami segítségért fordult, részletes tervezet beterjesztésére szólította fel az egyesületet. Az új melléklet tervezének elkészítésére az egyesület Farkas Sándort kérte fel, ki azt az 1911 januárjában megtartott választmányi ülésen be is mutatta.⁹ Tervezte szerint a megindítandó melléklet a *Gyakorlóiskola* címet viselné. Foglalkoznia kellene mindazzal, amit a jó tanítónak tudnia kell. A jó tanítónak pedig nemcsak az eltanítandó anyagot kell ismernie, de tisztában kell lennie az elméleti és a gyakorlati pedagógiával s ismernie kell a vonatkozó irodalmat és a külföldi mozgalmakat. Ehhez képest az új melléklet cikkeit négy rovat közt kell majd elosztani. Első lenne az elméleti rovat. Ebben kapnának helyet: 1. a gyermektanulmányi, 2. a fiziológiai, 3. a lélektani, 4. a neveléstani és 5. a módszertani cikkek. A második, vagy g y a k o r l a t i rovatba oszthatnának: 1. tanítási tervezetek, 2. minták az előkészítésre, 3. minták a bírálatra, 4. minták a tanmenetkészítésére és 5. minták egy-egy módszertani elv bemutatására. A harmadikba kerülnének a hazai és a külföldi tanügyi törekvésekről és mozgalmakról szóló ismertetések. Végül a negyedik rovat hozhatná az új tankönyvek és tanszerek repertóriumát. Az így elgondolt melléklet havonként egyszer, két ívnyi terjedelemben, külön bekötésre is alkalmas kiállításban jelennék meg.

Miután a tervezet a minisztérium elé került, továbbiakban az egyesület részletes költségvetés bemutatására kapott felszólítást. Mindjárt megjegyezhetjük, hogy a benyújtott költségvetés túlméretezett volt. Az egyesület az új mellékletet havonként 2 ívnyi terjedelemben s 500 példányban akarta megjelentetni! Ilyen méretekből egy számnak előállítási költsége (nyomtatás 130 K, írói díjak, hasábonként 5 K-t számítva, 160 K, expedíció 20 K) 310 K-t, tíz számé 3100 K-t tett volna ki, amihez még hozzáveendő a szerkesztő tiszteletdíjával 200 K, s rendkívüli kiadásokra 200 K. A melléklet egy évi költségét tehát a bemutatott költségvetés 3500 K-val tüntette fel.¹⁰

Ilyen nagy összeget *Neményi Imre*, a legmegértőbb ügyosztályfőnök sem tudott biztosítani a Gy. számára. De amit ki tudott eszközölni, az is nagy dolog volt. Keresztülvitte, hogy az egyesület 1913-tól kezdve az addigi 2000 K-val szemben évi 4000 K. államsegélyt kapjon, amiből 2000 K. az új mellékletre volt fordítható. A felemelt államsegélyből már az 1912. évi szept.—december hónapjaira 666.66 koronát utaltatott ki, ami lehetővé tette, hogy a *Gyakorlóiskola* első száma, amint már fentebb jeleztük, 1912 szeptemberében megjelent.

⁹ Farkas Sándor: *Továbbképzés, szakszerűség*. M. T. XXVI. évf. 1—6. l.

¹⁰ Az eredeti költségvetésben a végső összeg 4100 K. A többlet oka az, hogy a szerkesztő tiszteletdíjával 800 K. szerepel. Bizonyos, hogy ebben a főlap szerkesztőjének a tiszteletdíja is benne van, mert nem hihető, hogy a melléklet szerkesztőjét évi 800 K. tiszteletdíjban kívánták részesíteni, holt a főlap szerkesztője csak évi 600 K-t kapott.

Az új melléklet szerkesztésére Dékány Mihály a saját hatásköréből kifolyóan, minden egyesületi közbelépés vagy felhatalmazás nélkül, *Úrhegyi* Alajost, a VI. ker. áll. tanítónőképző gyakorlóiskolájának vezetőjét kérte fel. Választása szerencsés volt. *Úrhegyi* mindenestre a legkiválóbb gyakorlati pedagógusok közé tartozott. A tanítások logikai felépítésében lehettek versenytársai, de a tanítás művészi és érzelmi hatása szempontjából versenyen kívül állott. A mellett elméletileg is tájékozott volt és a szerkesztéshez szükséges formaérzéke, a cikkek megválogatásához szükséges judiciuma sem hiányzott. Mint a melléklet szerkesztője a rovatvezető címet kapta.

A Gy. első számába az első cikket természetesen ő írta. Azt fejtegeti, hogy a jó tanítónak, a tanítóművésznek egyrészt Istentől nyert képességre, másrészt folytonos elméleti és gyakorlati továbbképzésre van szüksége. Ezt a továbbképzést akarja a Gy. szolgálni. Ennek a célnak a szolgálatában mintatanításokat, tanítási tervezeteket fog hozni, elsősorban olyanokat, amelyekben új gondolat, ötlet van s amelyekből ezeknek az új gondolatoknak gyakorlati értéke és kivitele világosan kitűnik. A tanítóképzőkben történő gyakorlati kiképzést is ennek a célnak a szolgálatába kívánja állítani. Közölni fog tehát előkészítéseket és bírálatokat is. Azt tapasztalta ugyanis, hogy ahol jó a gyakorlati kiképzés, ott az előkészítés-bírálati órákon az előadódó helyzettől termelve számtalan új gondolat, ötlet merül fel, amely akárhányszor az egész további munkának új irányt, esetleg új tanítási eljárás kialakulására lökést adhat. Azután nemcsak a magunk, hanem a mások portáján is nézzünk körül. Figyeljük, mi történik külföldön. De ne azért, hogy nagy dicsőítgetés között átvegyük, amit ott találtunk, hanem azért, hogy mérlegeljük, értékeljük s vegyünk be vezető gondolataink közé, ha a szigorúan alkalmazott megfontolás azt javasolja. Ilyen értelemben a Gy.-nak a külföldi módszerjavító mozgalmakat is figyelemmel kell majd kísérnie. Egyébként leszögezi még, hogy a Gy. kereteit véglegesen megszabni nem is volna helyes, mert fejlődése közben a keretek önmaguktól fognak megváltozni.

Tényleg, a gyakorlat mutatta meg, hogy a széles keretű programokból mit lehetett megvalósítani. Kivált a Farkas-féle programból ölelt fel sokat, aminek nagy része aztán elmaradt. Az első csonka évfolyamban még volt valami a kísérleti lélektan, a didaktika és a gyakorlati kiképzés köréből is. Sőt egy kevésbé értékes lapszemle arról is próbált számot adni, hogy mi történik a tanítás terén a külföldön. De a második évfolyamtól kezdve már *Úrhegyi* gyakorlatiasabb elgondolása érvényesült. Ettől kezdve a melléklet beosztását és tartalmát olyan határozottan és céltudatosan irányította, hogy azon a további évek folyamán nem kellett változtatnia. Minden számban közölt módszeres utasításokkal kísért részletes tanítási tervezeteket és tanítási vázlatokat. Ezekhez kapcsolódtak alkalom szerint módszeres újításokat, ötleteket tartalmazó ismertetések (pl. alkotó munka, rajz a népisk. tárgyak tanításában; a tanító által készítendő fizikai eszközök; tornázás tanítás közben stb.). Más számokban meg a nép-

isk. tárgyak köréből vett és illusztrációkkal kísért tanmenetek (tanítási anyagbeosztások), továbbá a népiskolát érdeklő, gyakorlati didaktikai kérdésekről szóló cikkek (pl. isk. kirándulások feldolgozása, művészi képek szemléltetése, egyszerű kísérletek a természettud. tárgyak köréből stb.) jelentek meg.

Az első csonka évben a Gy. folytatólagosan lapszámozva 4 év terjedelmű volt. Mint mellékletet a főlap összes előfizetői kapták. Külön előfizetői még nem voltak. A tanítószáz azonban hamar tudomást szerzett róla. Napról-napra többen kértek mutatóvényszámot belőle. Elterjesztésre alkalmasabb formáról kellett tehát számára gondoskodni. Dékány az 1912. dec. választmányi ülésen azt javasolta, hogy 1913 januárjától a Gy. önálló lapszámozással és külön lenyomatban is kiadassék, hogy így azok is járathassák, akik a főlapra nem kívánnak előfizetni. A Gy. ezen új formájára aztán évi 3 koronával lehetett előfizetni. Az újítás bevált. 1913-ban 83 olyan előfizető jelentkezett, akinek csak a Gy. kellett. Többnyire tanítók voltak, de akadt néhány tképzői ifjúsági önképzőkör is (Baja, Sárospatak). 1914-ben 86, 1915-ben 95, 1916-ban 81, 1917-ben 75 volt a külön előfizetők száma. Amint látjuk, ez a szám nem változott lényegesen. Hogy nem emelkedett, annak bizonyára a világháború volt az oka.

Az 1913. évtől kezdve a Gy. terjedelme évenként 10 év. Egy-egy évfolyamában kb. 35—40 gyakorlati értékű cikk jelent meg. Pl. az 1914. évi III. évfolyamában 14 módszeres magyarázattal kísért részletes társi tervezet, 5 magyarázattal kísért társi vázlat, 12 gyakorlati módszertani fejtegetés és 5 tanmenetrészlet, összesen 36 cikk van. A cikkek írói, néhány esettől eltekintve (Füzi Márk, dr. Krizsán Gábor, Kmetykó János, Szász Irén, Székely Károly, Wagner Janka, Bresznitz B., Földváry Ferenc), gyakorlóisk. tanítók és tanítóképző-int. tanárok. Rendkívül buzgó volt és sokat írt maga a rovatvezető. Gyakorlóisk. tanítók, akik a mellékletbe írtak: Temesi (Schön) István, Maurer Mihály, Ligárt Mihály, Úrhegyi Jenő, Schönbizner János, Kristofcsák Lajos, Drózd Gyula, Tóth Mihály, Kaposi Károly, Grau Géza, Damaszkovszky Mihályné, Bognár Károly, Bodor Dénes, Gergely Ferenc, Vaskó László, Szöllősi Jenőné, Kún Alajos. A tanítóképző-int. tanárok közül dolgozataikkal felkeresték: Pataky Vilmos, Nagy László, Sándor Domokos, Wagner János, dr. Novy Ferenc, dr. Baló József, Diviaczky Rezső, Bíró Sándor, Quint József, dr. Harmos Sándor, Dékány Mihály, Zoltai Mátyás, dr. Lőrincz Jenő, Kirchner Béláné, B. Braun Angéla, Kovács Béla, Sebő Béláné, Krecsmarik Endre, Galambos Mária, Geöcze Sarolta, Németh Irma.

A Gy. rovatvezetője kezdettől fogva évi 200 K. szerkesztői tiszteletdíjat kapott, íróinak díjazása pedig ugyanazon kulcs szerint történt, mint a főlap íróié, hasábonként tehát ők is 4—5 K. díjazásban részesültek. Írói díjakra 1913-ban 614, 1914-ben 607, 1915-ben 619 K-t fordítottak. Az írói díjak összege egymagában legalább kétszerese volt annak, ami a külön előfizetésekből be-

folyt. Ily körülmények között a mellékletnek majdnem egész fenn-tartása az államsegélyből történt. 1918-ban azonban a világháború már olyan drágulást idézett elő, hogy a tetemes állami hozzájárulás sem volt többé elegendő a főlap és a melléklet fenntartásához. Az előállítási költségek a békebeli árakhoz viszonyítva 150%-kal emelkedtek. 1918 januárjában a választmány kénytelen volt a Gy. évi előfizetési árát 5 koronára emelni. De már ez sem segített. 1918-ban a Gy.-ból már csak 4 ív jelenhetett meg. A 4. szám végén a szerkesztő „Üzenet”-et írt. Közli benne, hogy a drágaság miatt a Gy. évi ívszámát az egyesület a béke bekövetkezéséig ötre szállította le. Az ötödik ív majd az ősz folyamán fog megjelenni, így meg is lesz a folytonosság és a Gy. túléli a zord idöket. Nem élte túl, mert még zordabb idök következtek. A rovatvezető sem gondolta, hogy bizakodó üzenete egyben hattyúdala lesz!

A M. T. életének fontos epizódjával, a *Gyakorlóiskolával*, azt hisszük, szükségszerűen és megérdemelten hosszabban foglalkoztunk. A Gy.-val ugyanis új és régi hiány pótlására alkalmas lap-típus vonult be a magyar oktatásügyi lapok közé. Ped. lapjainknak ugyanis kezdettől fogva az volt a fogyatkozása, hogy a gyakorlati pedagógusok elméleti tájékoztatásával kezdték, sőt a legújabb idökig (sokan még most is) csak erre szorítkoztak. Az elemifokú oktatás támogatására kiadott francia nyelvű lapok, pl. a *Journal des Instituteurs*, vagy a svájci *L'Éducateur* ezzel ellentétben már a mult század 70-es éveiben egyaránt szolgálták az elméleti és a gyakorlati tájékoztatást. Terjedelmüknek legalább a felét a gyakorlati rovat foglalta el, amelyben a következő hetek fontosabb módszeres egységeinek részletezését kapták a tanítók. Nem a fokozatelmélet szerint tagolt és aprólékosan kidolgozott tanítási tervezeteket hoztak ezek a gyakorlati rovatok, mert a herbarti pedagógia fokozatelmélete sohasem honosodott meg francia nyelvterületen, hanem a tanítási anyagnak olyan didaktikai szempontú felhalmozását és részletezését, ami lényegesen segítette a tanítót abban, hogy a tanítást egyéni felfogásának és egyéniségének megfelelően végezhesse.

Igaz, hogy a Gy. megindulásával egyidőben egy-két oktatásügyi lap már nálunk is közölt gyakorlati jellegű cikkeket. A Kolozsvárt megjelenő *Család és Iskola* 1913-tól kezdve minden számban hozott részletesen kidolgozott tanítási tervezetet. Röviddel utóbb ezt tette a *Néptanítók Lapja* is. De a Gy. volt nálunk az első és egyedüli, a francia nyelvű laptársakat megközelítő, állandó és tervszerűen felépített, egyedül a gyakorlati pedagógia szolgálatában álló organum, amelynek ezenfelül még az az értékes vonása is megvolt, hogy bele a gyakorlóiskolai tanítók, tehát a hazai tanítóság legjobb-jai közé tartozó gyakorlati szakemberek írtak s adtak példát arra, hogyan kell egy-egy módszeres egységet haladó szellemben módszeresen feldolgozni.

Miután a Gy. történetével végeztünk, visszatérhetünk a főlap további sorsának vázolásához. Ott hagytuk el, hogy 1911 októberében *Dékány Mihály* kezébe került a M. T. irányítása. *Néhány szó a*

szerkesztőváltás alkalmából c. rövid cikkében mutatkozott be a lap olvasóközönségének. Kifejti benne, hogy a M. T.-nek a következő években kivált három dologgal kell foglalkoznia: az új tanterv életbe léptetésével kapcsolatos tapasztalatokkal (1911-ben új tantervet kaptak a tanítóképzők), a tanítóképzés felügyeletével és a tanítóképzésnek legalább öt évfolyamúvá tételével.

Amint látjuk, Dékány épen úgy, mint annak idején Farkas Sándor, nem adott a szó szoros értelmében vett szerkesztői programot. A szerkesztő feladata nem merülhet ki néhány aktuális, konkrét tétel megjelölésében. Az az egyesületi elnök dolga, hogy megállapítsa, mik azok a kérdések, amelyekkel a legközelebbi jövőben az egyesületi közösségnek foglalkoznia kell. A szerkesztőtől keret-tervet és alkatrajzot várunk. Illő megmagyaráznia, hogy milyen problémakörök keretében fog megmaradni s terveit a lap milyen berendezésével vagy alkatával gondolja valóra váltani. Ilyen szerkesztői programot azonban Dékány már azért sem adhatott, mert a M. T. addigi alkatán mitsem változtatott. Becsületesen és szorgalmasan látta el szerkesztői tisztségét, de teljesen az addig kialakult csapáson haladt. A M. T. megjelenési formája maradt, mi volt. Egyéni szint, s egyéni bélyegei Dékány szerkesztői mivolta nem nyomott reá.

A szerkesztésében megjelent első évfolyamokban ugyanazokat a rovatokat találjuk, amelyeknél az előző szerkesztők már megállapodtak. A tartalom ezekben is a Tanítóképzés, Elmélet, Különfélék, Irodalom, Egyesületi élet, Okirattár és a Vegyesek című rovatok között oszlott szét. Sőt ezen rovatok mindegyike sem maradt meg. Az Elmélet rovata évről-évre szegényedett, már csak egy-két közlemény volt benne s végül 1916-ban végleg megszűnt. Elmaradt az Okirattár is. Más rovatokkal meg az történt, hogy hol elszűkültek, hol ismét kiterelvényesedtek. Jelentősen megnőtt a Különfélék rovata. Igen különböző közlemények kerültek bele. Megtörtént, hogy vezetőcikknek alkalmas elmélkedést itt helyezett el a szerkesztő. Nem egy alkalommal a tanítóképzést érintő terjedelmesebb értekezések is itt kaptak helyet. Általában nehéz lenne megállapítani, hogy a szerkesztőt miféle elvek vezették, mikor a cikkeket a Tanítóképzés és a Különfélék című rovatok közt elosztotta. Szinte azt kell hinnünk, hogy az egyes számok tartalmi felépítésében nem mindig a logikai szempont irányította. Azt a hibát pedig, hogy az egyesületi élet főeseményét tevő közgyűlési jegyzőkönyveket, főtítkári jelentéseket a Tanítóképzés c. főrovatba helyezte, az elődöktől vette át.

Legkövetkezetesebb volt a Vegyesek c. rovat ellátása. Ide rendszerint személyi vonatkozású és tartalmú közlések kerültek. Kivált a háborús események, amint alább érinteni fogjuk, duzzasztották ezt a rovatot. Az Irodalom ere azonban továbbra is igen vékonyan csordogált. Továbbra is ez a legszegényebb rovata az egész folyóiratnak. Önálló ismertetést, bírálatot csak elvétve találunk. Többnyire beküldött könyvek felsorolásában, illetőleg a kiadók által küldött

ismertető szövegek közlésében merült ki ez az egyébként fontos rovat.

Dékány szerkesztése idején két olyan ötlet merült fel, amely a M. T. külső megjelenési formáját érintette. Az egyiket maga Dékány vetette fel. A válaszmány 1914. januári ülésén ugyanis azt indítványozta, hogy a M. T. megjelenése az iskolai évvel hozassék kapcsolatba. Tehát a folyóirat ne polgári évek szerint jelenjen meg, hanem szeptembertől szeptemberig számítson egy-egy évfolyam. Hivatkozott arra, hogy ez a gyakorlat járja más egyesületek hivatalos lapjainál. A válaszmány a szerkesztő indítványát ugyan „rokonszenvvel” fogadta, de a kívánt értelemben határozatot nem hozott. — A másik indítvánnyal 1917. évi szeptemberében *Lechnitzky* Gyula akkori főtítkár állott elő. Azt javasolta, hogy a M. T., más folyóiratok példájára, nyisson németül írt rovatot, hogy ilyen módon a német kartársak a mi törekvéseinkről közvetlenül tájékozódhassanak. *Lechnitzky* ötlete pénzügyi nehézségek miatt nem valósult meg.

A M. T. tartalma természetesen Dékány szerkesztése alatt is a legszorosabban összefüggött az egyesület tevékenységével. Közvetlenül a nagy háború kitörése előtt az egyesületben igen sokirányú s a mellett tervszerű kollektív munka folyt. Az egyesület nem elszigetelten dolgozó egyesek társulása volt. Egyes problémák megoldása érdekében valóságos munkaközösségek alakultak. Ennek a tervszerű munkálkodásnak a képét mutatja a folyóirat is. Számos, igen értékes cikk látott benne napvilágot. A főtítkár jogosan hangoztathatta közgyűlési jelentésében, hogy a M. T. „a szakszerű értekezéseknek, gazdag adatoknak és tartalmas ismertetéseknek olyan tárházát bocsátotta a tagok rendelkezésére, amelyre bizonyos önérzettel és meglelégedéssel mutathatunk rá.”¹¹

Közvetlenül a háború előtt és a háború első éveiben a cikkek nagyobb része tanítóképzői módszertani, didaktikai és szervezeti kérdésekkel foglalkozik. Sok gondot okozott a jubiláris közgyűlés és a vele kapcsolatos kiállítás előkészítése. A fontosabb cikkek problémái voltak: a tanítóképzés továbbfejlesztésének irányelvei, a tanítóképzés helye a nemzetnevelésben, a cserkészlet és a tanítóképzés, a gyakorlati kiképzés ügyei, a gyakorlóisk. tanítók helyzetjavítása, a gyakorlóisk. tanítók tanfolyama, a tanárok külföldi tanulmányúttjai, a ttóképzői tanítás fokozatai, a túlterhelés, a szóbeli és írásbeli fogalmazás, a biológiai gyakorlatok, a gyermekvédelem s a gazdasági oktatás bekapcsolása a tanítóképzésbe, a ttóképzői könyvtárak kiépítése, igazgatói értekezletek létesítése, a tanítóképzésnek törvény útján való rendezése, a szakfelügyelet továbbfejlesztése, stb., stb. A tagok szellemi érdekei mellett az anyagiakért való küzdelemből is kivette részét a közlöny.

A M. T. addig uralkodó tartalmában az évek múlásával a szerkesztő akaratától és kezdeményezésétől független eltolódások álltak

¹¹ Mészáros Jenő: *Főtítkári jelentés*. M. T. XXVII. évf. 279. l.

elő. Századunk első évtizedében Európa-szerte nagy volt a becsülete a kísérleti lélektannak és a belőle sarjadó kísérleti pedagógiának. Ezekbe a mozgalmakba mi is bekapcsolódtunk. A felsőbb hatóság a képzői tanárok számára 1910—1913-ban kísérleti lélektani tanfolyamokat rendezett. Akik a tanfolyamokon résztvettek, ilyen tartalmú cikkekkel árasztották el a M. T.-t. Ugyanebben az időben nagy arányokat öltött a képzői tanárság továbbképzése külföldi tanulmányutakra való kiküldetés útján. Az 1912. év nagyszünidejében pl. 28 tanár és 8 tanárjelölt kapott ösztöndíjat, hogy idegenben tanulmányokat folytasson. A miniszteri rendelet a kiküldötteket arra kötelezte, hogy tanulmányúti beszámolóikat a M. T.-ben közzé tegyék. Ez a folyóiratnak minden eddiginél nagyobb elárasztását jelentette. 1913-ban pl. 11 ilyen beszámoló jelent meg. Minthogy ezek a beszámolók többnyire terjedelmesek voltak, olyan közleményeket szorítottak ki, amelyek a mi tanítóképzésünk ügyeivel foglalkoztak. További tartalmi eltolódást a háború okozott. Egyrészt a világháborúnak a tanítóképzéssel kapcsolatos eseményei, másrészt a háborús pedagógiai cikkek fokozatosan több tért foglaltak. Kivált a Vegyesek rovata terebélyesedett ki, mert a szerkesztő többnyire ebbe helyezte el a háborús híreket. A tanítóképzők háborús szereplésére vonatkozólag a közlőny általában sok értékes adatot tartalmaz.

Folyóiratunk terjedelmében eleinte nem következett be változás. Néhány évig a M. T. állta a harcot. 1912. évben megjelent évfolyama még több mint 42 íves vaskos kötet, amely a vegyeseken, híreken és az egyesületi élettel kapcsolatos közleményeken kívül 32 írótól, köztük a nagynevű *Fináczy Ernő*től, 33 terjedelmesebb és 24 kisebb cikket tartalmaz. 1913-ban is meghaladta a 41 ívet. De 1914-től kezdve már rohamosan és feltartóztathatlanul hanyatlani kezdett. Terjedelme már csak 31 ív, ami 1915-ben 23 és fél ívre csökkent. Ettől kezdve aztán mind a mai napig sem tudta visszanyerni háború előtti 40—41 ívnyi terjedelmét. 1916-ban 20^{1/2}, 1917-ben 22^{1/2}, 1918-ban 20, 1919-ben már csak 5 és 1920-ban is csak 10 íven jelent meg. Havonkénti megjelenése 1917 szeptemberéig biztosítható volt, míg ettől kezdve kéthavonként jelent meg, kivéve az 1919. szomorú esztendőt, amikor mindössze két szám hagyta el a sajtót.

Az egyesületi tagok, illetőleg előfizetők száma éveken keresztül lényegesen nem változott. Bizonyítják ezt a következő számadatok. 1912-ben az egyesület 412, 1915-ben 402, 1916-ban 411, 1917-ben 395 tagot számlált. Nem jelentett túlságosan érzékeny hiányt az sem, hogy a tagok közül mintegy hatvanan a háború kezdete óta katonai szolgálatot teljesítettek s így tagdíjat sem igen fizettek. Figyelembe kell vennünk, hogy a tagokon kívül a lapnak előfizetői is voltak. Azután igen fontos tény, hogy az egyesület az évi 4000 K. államsegélyt még 1918-ban is megkapta. Az egyesületnek összegszerűen folyóirata számára elég pénz állott rendelkezésére. A folyóirat pusztulását nem is a pénz hiánya, hanem a pénz vásárló erejének a háború által előidézett rohamos romlása okozta. Így történt, hogy a

folyóiratot előállító Singer és Wolfner-cég 1915 őszén kénytelen volt kijelenteni, hogy az 1907-ben kötött szerződést csak úgy képes megújítani, ha az egyesület a papírdragulásból és egyéb nyomdai költségekből eredő különbözetet megtéríti. 1916. jan. 6-án pedig újabb terhet kényszerült az egyesület vállalni. Kötelezte magát, hogy 400 tag után fizeti a tagonkinti 7 K-t s ezenfelül még 500 K-t, az ívtöbbletért pedig az addigi 54 K egységár helyett 74 K-t fizet. Ilyenformán a folyóirat nyomdai költsége kb. 800 koronával került többbe, mint 1915-ben. Természetes, hogy minden többkiadás a folyóirat terjedelmében kényszerű apadást idézett elő. És a lavina tovább gurult. 1917 februárjában, a választmányi ülésen jelentette a szerkesztő, hogy a kiadó cég 1917-re újabb 1400 kor.-val növelte a lapkiadás költségeit. Minthogy pedig a lap terjedelmének apasztása sem volt többé elég hathatós ellenszer, az egyesület vezetősége a tag- és előfizetési díjak emelésére kényszerült. 1918-tól kezdve a tagsági díjak évi 12 koronára, az előfizetési díjak 16 koronára emeltettek. A szerkesztő tiszteletdíja megmaradt. Az írói díjak felett azonban nem vonult el a vihar változatlanul. Az írók ugyan még hosszú időn keresztül megkapták az addigi kulcs szerint a díjakat, 1914-től kezdve azonban az írói díjak 50%-a a választmány határozatából a hazájukért elvérzett hős néptanítók árváinak és özvegyeinek segélyezésére vonatott le.

1918-ban a M. T. válságos évei kezdődtek. Ennek az évfolyamnak két utolsó száma már a szörnyen vajudó idők zilált képét mutatja. A háború katasztrofális elvesztése, azután az új rezsim naív álalkotó tevékenysége, szánalmas vergődése tükröződik ezekben a számokban. Az okt. 31-re virradó hajnalon Károlyiék kezébe került az államhatalom. Nov. 1-én a délelőtti órákban Lovászy Márton, a Károlyi-kormány első kultuszminisztere elfoglalta hivatalát. A nov. —dec. szám közli *A magyar nemzet nevelőihöz!* intézett felhívását. Beszél „győzelmes forradalom”-ról, az egész közszellem tökéletes átalakításáról, új iskoláról, amely ne csak a hazának, de az egész emebriségnek is neveljen jó polgárokat és egyéb nagy dolgokról, melyek mellett ma csak szánalmas mosollyal és bosszankodással teli megvetéssel lehet elhaladni. Lovászyt rövidesen *Kunfi* váltotta fel. A Vegyesek rovatában olvassuk, hogy a „közoktatásügy élére Károlyi Mihály ideiglenes köztársasági elnök dr. Kunfi Zsigmond volt középisk. tanárt, a szociáldemokrata párt tudós és széleslátókörű vezető tagját nevezte ki.” Tudós és széleslátókörű! Mint szükséges történeti mozzanatot említjük még, hogy nov. 4-én Pogány József megalakította a katonatanácsot. Ez azért fontos, mert egyrészt mintegy jelt adott a legkülönbözőbb tanácsok alakítására; másrészt, mert a bolsevista katonatanács megalakulás után a Károlyi-rezsim vágatás volt a kommunizmus felé.

A bpesti tképzői tanárság kimondotta a Közalkalmazottak Orsz. Szövetségéhez való csatlakozását s megalakította a maga Bizalmi Tanácsát. Ez a Bizalmi Tanács és az egyesület választmánya egyik gyűlést a másik után tartja. A választmányi gyűléseken már a

Szocialista Tanítók Szakszervezetének és az Orsz. Radikális Párt oktatói szakosztályának a kiküldöttei is résztvesznek, sőt felszólalnak és felszólalásaikkal irányítanak. Az egyesület igyekszik a rohanó időkbe belekapcsolódni. Az egyetemes reformláz a tképzői tanárok munkaközösségét is magával ragadta. A mult teljes elvetésével megindulnak a véget nem érő tanácskozások a szervezkedésre és a tanítóképzés reformjára. Ehhez képest a M. T. nov.—dec. számának új és addig merőben szokatlan a megjelenési formája. Úgy szólván csak az egyesületi életről szóló rovat van meg benne, amelynek kereteit a szervezkedés különböző fázisairól szóló javaslatok, felhívások, tudósítások, a Bizalmi Tanács munkájáról szóló beszámolók, a választmányi ülések jegyzőkönyvei töltik meg.

Hasonlóképen egészen különleges a M. T. 1919. évfolyama. Ezt az évfolyamot két eltérő lelkeségű szám alkotja. Az egyik január végén jelent meg. Terjedelme 3 ív. Az akkori idők szellemét tükröző isk. reformtervekkel van tele. Az egyesületi rovat a választmányi ülések jegyzőkönyvein kívül azt az emlékiratot hozza, amelyet a képzők alkalmazottainak státuszrendezése érdekében a miniszter elé terjesztettek. Az irodalmi rovat pedig a *Benedek* Marcell szerkesztette *Nevelőmunkások Könyvtára* füzeteiről ad hiradást. A Vegyeseiken kívül függelékképpen közli még ez a szám a Kunfi által hirdetett szociális irányú tanfolyamok szervezéséről szóló rendeletet.

Az egyesület választmánya utolsó gyűlését jan. 3-án tartotta. Azután a vihart megelőző csend következett. Márc. 21-én kitört a commune. Ápr. 12-én 16 egyesületi tag jelenlétében kimondották a T. I. T. O. E.-ét feloszlató határozatot. Ugyanakkor határozatba ment, hogy az egyesület vagyona a Tanítók Szakszervezetének adandó át. A proletárdiktatúra alatt a képzői tanárság közössége csak mint a szakszervezeti központ egyike szakosztálya állhatott fenn, s mint ilyen a központ ellenőrzése és irányítása alatt állott. Ilyen körülmények közt a M. T. sem jelenhetett meg. Szerencsére, a sötét idő nem tartott sokáig. Július végén a proletárdiktatúra értelmi szerzői szégyenteljes iramban menekültek az országból. Már aug. 7-én mintegy 60 képzői tanár jött össze az egyik bpesti intézetben. Ez az összejövetel érvénytelennek mondotta ki az egyesület feloszlását, s bizottságot küldött ki a tisztújító közgyűlés előkészítésére. A közgyűlést azonban egyelőre nem lehetett megtartani, mert az oláhok megszállva tartották a várost. Erre a Bpsten tartózkodó képzői tanárok okt. 30-án *Dékány* Mihály elnökle mellett értekezletet tartottak s azon kimondották, hogy a T. I. T. O. E. tevékenységét újból megkezdi. Ennek megvalósítása érdekében ideiglenes elnököt és titkárt választottak. Miután megállapították, hogy egy két-íves szám kiadására van fedezet, a M. T. megjelentetését is kimondották. Így jött létre a folyóirat 1919. évfolyamának második száma. A tképzői tanárság általános örömmel fogadta közlönye feltámasztását, a történeti folytonosság megmentését.

Csakhowy ez a következő mostoha években igen nagy nehézségekbe ütközött. Az 1920. év s vele a 35. évfolyam valahogy csak

meglett. A közokt. minisztérium, amennyire a rohamosan súlyosbodó pénzügyi helyzet engedte, államsegély kiutalásával segített. A M. T.-nek ez az évfolyama összevont számokban, kisebb formában és igen rossz papíron 10 ív terjedelemben jelent meg. A szerkesztő arra törekedett, hogy a folyóirat régi rovatait megtartsa. De csak négy rovatot sikerült felújítania. Köztük a Tanítóképzés a legértelmesebb. 16 értekezést tartalmaz, melyek kivétel nélkül a tanítóképzés újjászervezésének kérdésével foglalkoznak. Az egyesületben ugyanis ismét a tanítóképzés újjászervezésének kérdését tárgyalták. Az egyesületi élet ezeknek a tárgyalásoknak a jegyzőkönyveit hozza. A híreket tartalmazó Vegyesek rovata mellett még a Különlélek igen szegényes rovata a folyóirat 4. rovata. Általában a M. T. most már csak árnyéka békebeli vaskos köteteinek.

Nov. 7-én az egyesület nagy tisztújító közgyűlést tartott. Egészen új tisztikart állított az egyesület élére. Más lett az elnök, más a szerkesztő és gyökeresen megváltoztak a viszonyok, amelyek között az új tisztikar feladatát betölteni törekedett.

Molnár Oszkár

A magyar nyelv és irodalom ügye tanítóképzésünkben.

A békeszerződések a nemzetiségi kérdést igyekeztek alapul venni Európa új térképének kialakításakor. Hogy helyesen és igazságosan jártak-e el, az nem erre a lapra tartozik.

Nemzeti államokat akartak alkotni. A mi világunk a nemzetiségi gondolatok, a nemzeti államok világa. Most minden államnak nagy felkészültséggel kell rendelkeznie, hogy megállhassa helyét a nemzeti államok egymással vívott elkeseredett élet-halálharcában. Mert a nemzeti államok harca nagyobb, elkeseredettebb, keményebb, véresebb lesz, mint a nemzetiségieké volt.

Trianon jóvoltából Magyarország is nemzeti állam lett. Éppen ezért nehéz azt megérteni, hogy a magyar tanítóképző-intézetekben, ahol a magyarság nevelőit, a magyarság magyarítóit nevelik, a két felső osztályban csak heti két órában tanítjuk a magyar nyelvet.

Eszembe jut most egy német világirodalomtörténet. A Tanárképző Főiskolán lapozgattam. Hatalmas kétkötetes munka. Sokszáz lapjából a magyar irodalomtörténetnek csak néhány sort szentelt. A megemlékezés lényege az volt, hogy a magyar irodalomnak két jeles alakja van: Petrovics Sándor, aki nem magyar és Kiss János, aki a német költőket kéri magyarra. Akkor mondták ezt rólunk, amikor Petőfi, Arany, Jókai munkáit egész Európa olvasta. Olvasta! Sokan tudták róluk, hogy nagyok, de ki tudta róluk, hogy magyarok?

Ne csodálkozzunk azon, ha a magyar nyelvet, a magyar irodalmat nem tudja a külföld kellőképpen méltányolni. Eltekintek itt a néha fellobbanó szalmalángtól. Amikor a magyar tanítóképzőkben a

felső osztályokban heti két órában tanítjuk, mi sem méltányoljuk eléggé. Különösen akkor tűnik szembe ez a méltánytalanság, ha azt látjuk, hogy ugyanakkor a német nyelv tanítására is ugyanannyi óra jut.

Nem a németek, nem is a német nyelv ellen akarok beszélni, hanem a magyarság, a magyar nyelv érdekében.

Először számszerűleg, észszerűen szeretném bebizonyítani a helyzet tarthatatlanságát, azután a baj orvoslására térek rá és végül igyekszem megcáfolni a felhozható súlyosabb ellenérveket.

A magyar és német nyelvre, a tanítóképző-intézet öt osztályában heti 32 (V. o. 29) órát véve alapul, összesen 756 óra fordítható. Ebből 442 a magyar, 314 a német. Az arány tehát 1:1.40-hoz a magyar órák javára, vagyis a két nyelvre fordított órák 42%-a, csaknem a fele német. Az első osztály 128 magyar órájával szemben 64 német óra áll. Az arány 2:1-hez. Ez nagyon jól van így. A második osztály 96—96 magyar órájával szemben is 64—64 a német órák száma. Az arány tehát romlik. Mindkét osztálynál 3:2. A romlás azonban a IV. és V. osztályban súlyos csak igazán. A IV. oszt. 64 magyar órájával szemben ugyancsak 64 és az V. oszt. 58 órájával szemben ugyancsak 58 német óránk van. Az arány tehát 1:1-hez. Még ez az arány se volna túlságosan sérelmes, ha a magyar nyelv alapos tanítása éppen a tanítóképző-intézetekben nem volna oly égetően fontos és ha a rendelkezésre álló órák száma nem volna oly ijesztően kevés.

Ma, amikor minden államban szinte őrzöng a nemzeti öntudat, nagyon meg kell gondolnunk és fontolnunk, helyes-e ez így. Itt azonban külön is hangsúlyozom, hogy nem a német órák számának nagysága ellen, hanem a magyar órák számának emelése mellett foglalok állást. Mert nem hiszem, hogy van állam, amelynek tanítóképzésében a nemzeti nyelvet oly kicsi óraszámban, a kisebbség nyelvét, vagy mondjuk így: a szükséges világnyelvet pedig csaknem ugyanakkora óraszámban tanítanak. Tegyük még hozzá azt is, hogy: nem hiszem, hogy bármely iskolafajtában olyan nagyfontosságú volna a magyar nyelv és irodalom alaposabb tanítása, megszerettetése, mint éppen a tanítóképző-intézetekben, ahol a magyar nemzetnek akarunk magyarul gondolkodó, magyarul érző és magyarul akaró *nevelőket* nevelni.

Itt tehát baj van. És ezt a bajt orvosolni kell. Orvosolni kell *nemzeti szempontból*, de orvosolni kell *pedagógiai szempontból* is.

Erre is rávilágítok egy roppant egyszerű példával.

Azt hiszem, mindnyájunknak a hátát borzongatja az a szörnyű „császárzeverék”, amit a IV. o.-ban meg kell tanítanunk. Itt is világosabb lesz talán a dolog, ha tényekkel és számokban beszélek. Meg kell tanítanunk a nyelvtant. Ez ismétlés ugyan, de legkevesebb 14 órát feltétlenül rá kell szentelnünk. Ismertetnünk kell a nyelvtudomány alapelveit, a nyelvrokonságot. Takarékoskodjunk nagyon az idővel, adjunk neki csak 6 órát. A módszeres ismeretek elsajátíttatására is kell legkevesebb 6 óra. Dolgoztatásra 4 óra. Ez a munka

csak akkor lehet eredményes, ha a dolgozatokat javítási órán megbeszéljük. Erre kellene 7 óra. Nem jut. Meg kell elégednünk a dolgozat megíratásával, mi átnézzük, jelöljük a hibákat, észrevételeket írunk a dolgozatokra és le kell mondanunk a legcélravezetőbb stílusformáló, helyesírásjavító, ízlésnemesítő javítási órákról, azzal vigasztalván magunkat, hogy az alsóbb osztályokban jól csináltuk és itt már felsőbb osztályok fejlettebb növendékeiről van szó, talán a javítási órák el is maradhatnak.

Mert hajt a többi munka. Számon kell kérnünk a kötelező olvasmányokat. Erre 8 óra kell, mert a könyv nélkül megtanult verseket számonkérhetem a rendes tanítási órákon, de az olvasmányokat eredményesen csak külön órákon lehet megbeszélni és beállítani a nevelés szolgálatába. Összefoglalásra, ismételésre csak 7 órát vehetünk. (A nyelvtant nem kell külön ismételni, hiszen az I. o. anyagának ismételése.) Szinte a megengedhetetlenségig szűken bántunk az idővel és ime, az irodalomtörténetre — mert azt is el kell végezni a nemzeti költészet virágkoráig — csak 27 óra jut. Hiszen ez még nem volna baj, ha a régi anyagot alaposan megrostálná a Tanterv és csak azt hagyná meg, ami a rostában marad. De úgy van, mint eddig is volt, kiterjeszkedünk az újakra s csaknem változatlanul meghagyjuk a régit. A saját szakállunkra nem merjük végrehajtani ezt a rostálást, mert nem tudhatjuk, hogy ellenőrzőinknek, vizsgabiztosainknak mi a felfogása.

Ime, a nemzeti szempont mellett a pedagógiai: a IV. osztályban nagy az anyag és sokféle. Ez a sokféleség pedig a sikeres munkát szinte lehetetlenné teszi.

Éppen ezért már négy éve javasoltam, hogy a IV. és V. o. heti óraszámát kettőről háromra kellene emelni, a német órák számát pedig ugyanazon osztályokban le kellene szállítani kettőről egyre. Azóta már újabban is sürgettem ezt a nagyon fontos dolgot.

Ez a módosítás a Tantervet nem forgatná föl túlságosan. Hiszen ügyis módosítottak már rajta elég sokat és még kell is módosítani. (Pl. a magyar nyelv anyagának aránytalan elosztása, a magyar történelem tanítására fordított órák csekély száma stb.) A tanmenetünkben pedig azt eredményezné, hogy egy Petőfire, egy Aranyra az eddigi négy óra helyett nyolcat szentelhetnénk. Ennek természetesen meg lenne a következménye a magyar ifjúság lelkében is.

Az órák elosztása így a következőképpen alakulna: A mondott 765 órából 503 lenne a magyar, 253 a német. Tehát egy német órával szemben csaknem két magyar óra állna. Az első három osztály óráinak száma és aránya megmaradna, csupán a IV. o. 96 magyar órájával szemben állna 32, az V. oszt. 87 magyar órájával szemben pedig 29 német óra. Az arány tehát a két osztályban 3 : 1-hez lenne, vagyis a nyelvekre fordított óráknak még így is $\frac{1}{3}$ -a lenne a német.

Most nézzük a súlyosabb érveket, amelyeket tiszteletteljes javaslatommal szemben fel lehet hozni.

Minden művelt embernek kell egy világnyelvet ismernie, sőt lehetőleg beszélnie. Ez igaz, de ha a tanítónövendék nem tud németül,

nem hiszem, hogy a tanítóképzőben megtanul. Jó példa volt erre a latin nyelv a középiskolákban. Ha a középiskola, illetőleg polgári iskola 256 német órájából és a saját szorgalmából vitte valamire, akkor az itteni 253 óra már eredményre is vezethet. Ha meg tud németül, akkor meg éppen elég. Az iskola úgyis csak az elemeket nyújtja az idegen nyelvek tanulásában, az alapot, amelyre a tanuló önképzéssel, önszorgalommal építhet. Aki 9 esztendő 509 óráján nem tudja, jobban mondva nem akarja ezt az alapot megépíteni, annak igazán nem hiányzik a javaslatomban ajánlott 60 óra elvesztése.

Aki meg meg akar tanulni németül, az 9 esztendő 509 óráján szerez annyi ismeretet, hogy egy kis szorgalommal, önképzéssel vígye valamire. Mi is megtettük, más is meg tudja tenni. Egy döntő érvet még kapcsolhatok is ehhez. Ma már a pedagógiai és egyéb szakkönyveknek hatalmas tömege jelenik meg magyar nyelven is, a kitűnő másnyelvű szakkönyveknek nagyszerű fordításai látnak napvilágot, nincsen a tanítónak annyira szüksége a német nyelv ismeretére, mint eddig volt. De ezzel még mindig nem mondtam, sőt nem is mondom azt, hogy ne tanulja meg. Sőt a szorgalmasoknak, az akaróknak, ha kívánják, heti egy közös fakultatív német társalgási órát kellene engedélyezni. Mondhatná valaki, hogy a heti egy óra minden tárgynál veszélyes és lehetetlenségnek látszó. Meg lehetne hát oldani a dolgot úgy, hogy az órák a IV. o.-ban változatlanok maradjanak, az V. o.-ban a két német óra eltörlésével legyen heti négy magyar óra, azok számára pedig, akik német képesítőre készülnek, heti egy fakultatív német óra.

Itt kapcsolódik bele javaslatomba a másik hatalmas érv: a német tanítóképesítés ügye.

Magyarországon elsősorban magyar tanítókat képezünk. Ha a rendelkezésre álló órák hiánya miatt valamelyik nyelvnek egy kicsit veszítenie kell, miért legyen ez éppen a miénk, a magyar? Ha száz tanítónövendék közül 1—2 szerzi meg a német képesítést, miért igazodjék a 99 az egyhez? Kérdem: miért idomítsuk a magyar tanítóképzést a némethez, mikor az ügy szentsége úgy kívánja, hogy a németet illesszük bele a magyar tanítóképzés keretébe?

Miért is ne tennők ezt, mikor a tapasztalat úgyis azt mutatja, hogy leginkább csak azok szerzik meg a német képesítést, akik német anyanyelvűek? Ezeknek meg úgyse hiányoznék olyan nagyon a 60 óra. Ha meg hiányoznák, akkor ezt az ügyet alkalmazzuk a magyar tanítóképzéshez és adjunk nekik alkalmat és lehetőséget, hogy a javasolt heti egy közös fakultatív német társalgási órán, amely természetesen elsősorban a német tanítóképzés ügyét szolgálná, a hiányokat pótolhassák.

Javaslatomban igyekeztem tárgyilagos lenni, de ahol az ügy érdeke úgy kívánta, egészen természetes, inkább a magyar nyelv és irodalom javát óhajtottam szolgálni, mint a németét.

Ennek figyelembevételével meg lenne adva a lehetőség, hogy a tanítóképző-intézet nagyobb elmélyedéssel, alaposabban foglalkozhat-

nék a magyar beszéddel, a magyar fogalmazással, a magyar nyelv és irodalom megismertetésével, az olvasás megszerettetésével stb.

Ezen módosítás legalább szépítené azt a mellőzést, amelyben a nemzeti tárgyak (a magyar nemzet története is) a tanítóképző-intézetekben részesülnek.

Cziráki József

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

Magyar mesterszókat kézimunkatanításunkba!

A magyar kézimunkaoktatás is olyan terület, mely tele van szórva német, francia és angol szókkal, idegen szótörmelékekkel. Nincsen olyan óra, amelyen ne hallanánk hazulról hozott helytelen és idegen szót növendékeink ajkáról. Ezt a zagyva szóáradatot legtöbb gyermek otthon, úgyszólván az anyatejjel szívta magába s mire iskolába kerül, már meg is gyökeresedett nyelvében a használata.

Nem nehéz megtalálni azokat a forrásokat, ahonnan ez kiindul s a családokba árad. Iparosaink nyelvében rengeteg az idegen műszó; haasztalos, cipész, kárposztos, keretező vagy fodrász munkát vállal, sokszor evvel írja körül feladatát. A házivarrónő idegen műszavait a divatlapok angol-francia felirataiból meríti. A szabóval is hasonló a helyzet. De maguk a ruhakelmék és fejlődő kereskedelmünk egyéb, külföldről hozott cikkei, melyeket eredeti nevükön hirdetnek, nyelvünkbe tola-kodnak az utcán, a filmen, a színházban, a hírlapokban, mindenütt. Oly gyorsan váltakoznak, egyre frissebbek érkeznek, hogy még nevük lefordítására sincs idő. máris megtanulta idegen nevüket a mozilátogató, az utcánjáró s az újságolvasó.

A közlekedés nyelvében is vígan pereg egy csomó rossz magyar és idegen szó. A gyermek retúr-jeggyel jön az iskolába. A sport angol műszavait eredetiben veszi át a felnőtt, műveltsége hiányának tudná be, ha nem így lenne. Ez oldalról is sok idegenszerűség jut a gyermek nyelvébe.

Nagyobb baj még ennél is, hogy a tanárság nyelvében is számos idegen és helytelen szó forog, különösen a kézimunkaoktatás terén. Egyes tanárok a megszokott másnyelvű műszót kényelemszeretetből meghagyják és a növendéknek ezt tanítják. Maguk terjesztik tehát a magyar nyelvbe tola-kodott, ártalmas mesterszót.

Ez a visszásság oly nagyméretű, hogy legutóbb a közokt. miniszter felhívást intézett a tanársághoz, hogy minél kevesebb idegen szót használjunk és növendékeink nyelvében is a tiszta magyarságot őrizzük meg.

Természetes, hogy ez a felhívás a kézimunkaoktatás területén is munkát követel. Meg kell kezdenünk ott is a tisztogatást; igyekezettel és szívós következetességgel kell letörölnünk a szép magyar nyelvünk ragyogását elhomályosító port és pókhálót. Követelnünk kell a helyes magyar szót — tárgyra, anyagra és műveletre egyaránt!

Ha valahol, úgy a magyar tanítóképzők nyelvében kell legelsőbbben is a beszennyező folyamatot megállítani. Felelősségünk igen nagy: jövődó tanítókat nevelünk.

De nemcsak az elméleti, a gyakorlati tárgyak tanárát is terheli a felelősség. Az iskolák legfontosabbja a tanítóképző. Letéteményese és tovább-

adója a magyar művelődés alapjának, a nemzeti nyelvnek, melyet a jövőendő fiatal tanítónemzedék — mint drága kincset — tanít tovább.

Ennek teljes tudatában fogtam munkába a magam területén. A miniszteri felhívás már akkor ért, midőn ötödéves növendékeimmel a kézimunka-tanítás mesterszavait átbíráltuk és összeállítottuk. Növendékeim bevonásával készítettem el az idegen mesterszokat kiküszöbölő magyar szavak sorozatát s külön lapra írva, az apró mintamunkákból álló elemi iskolai kézimunkatanmenetbe helyeztük el. Lehetett vagy negyven-ötven szó. Örömmel éreztem, mennyire lelkesedtek, mikor hol a humoros, hol a komoly oldaláról állítottam elébük a gyűjtő munka szükséges voltát; mennyi ötletük volt, mily szorgalmasan böngésztek át szókincsüket, hibás szót kutatva s mily elégedettek most az egységes eredménnyel.

Kis gyűjteményünkhöz mindig újabb és újabb szavak tapadtak, kérdéseket tettek fel nekem, s hamarosan készen lett a száztíz szavas sorozat, kartársaim munkájának megkönnyítésére, a netaláni későbbi közös nyelvtisztító művelet megindítására.* Remélem, hogy evvel is sikerül a magyar neveléstudomány emelkedett céljaihoz egy lépéssel közelebb kerülni s a magyar tanítóképzők kézimunkaoktatása, mely az utóbbi években szép haladásról számolhat be, most nemcsak a magyaros díszítő formákban, hanem nyelvezetében is nemzeti és magyar lesz.

Undi Mária.

AKIK ELMENTEK

Amler Antal.

1868—1937.

Lelkünkben a hódolat érzelmét váltják ki történelmi nagyjaink, tudós lángelméink, a költészet, az irodalom és a művészetek halhatatlanjai. Emlékükre szobrot emeltetünk, diadalkapuvál hódolunk a hősnek, porhüvelyüket Pantheonban helyezzük örök nyugalomra, hogy az utókor nemzedéke odazarándokolva, kegyelettel adózzék szellemüknek.

De gondolt-e valaki arra, hogy a legnemesebb munkák hősenek, a tanítónak emlékét így őrizzük meg? És vajon van-e szükség arra, hogy annak, aki a lelkek alkotóművésze, ugyanilyen emlékekkel adózzunk? Az én meggyőződése az, hogy a tanító nevelő munkája márványnál, ércnél, minden anyagnál maradandóbb emlékü.

E gondolatom igazolására lelki szemeim előtt 3 évtized messzeségéből bontakozik ki egy puritán alak: áldott-emlékű atyai barátomnak és volt tanárom, a máramarosszigeti állami tanító-

* Megjelent a *Magyarosan* c. folyóirat idei 3—4. számában.

képző tanárának, *Báthory Józsefnek* nemes alakja. Az ő tanári-eszmény példáján indultam pályámra, s amikor a tanítói lélek kialakításának magasztos munkáján fárad a lelkem, az ő gondolatai kelnek bennem ismét szárnyra, hogy új gondolatokat fakasztva, újabb példákkal segítsem a tanítói eszmény alakját megvalósítani. 32 esztendeje alussza álmát; teste talán már rég elporladt, de nincs tanítványom, aki az ő nevét ne ismerné, mert igazi tanító, valódi lélekművész volt. S az a szobor, amelyet ő kezdett kialakítani lelkemben: a tanítói hivatás eszményi alakjának szobra, nemcsak bennem, hanem tanítványaim lelkében is művészivé alakul, tökéletesül; s azok a nemes gondolatok, amelyeket tőle kaptam, tanítványaim lelkébe átömölve újra hatnak. S ha majd néhány év múlva az én tanári pályám is lezárul, sőt egy emberöltővel később, tanítványaim tanítványai előtt, már talán ismeretlen lesz is a *Báthory József* név, de az ő erkölcsi irányítása még bennük is tovább munkálja a lélektökéletesedést.

S ahogy bennem és általam él a ő szelleme, ugyanígy él tovább minden nagy nemzetnevelő eszménye a lelkes tanító-nemzedékekben.

Ebből a szemszögből nézve értékelem *Amler Antal* életét is.

1868. január 31. Születésekor még német a Szepesség. Ő maga is ennek a polgári, nemes munkának élő, becsületben erős, lélekben a magyarsággal együttérző zipser-fajnak a gyermeke. Tanulmányai kezdete: a szülői ház, amely egyúttal az az iskola is, amelyben az ő atyja indítja meg a lelkek művelésének tervszerű munkáját. Atyjától, első tanítójától öröklött diszpozíciókkal indult el Rozsmonokról, hogy előkészüljön pályájára. Középiskolai tanulmányait a rozsnyói premontrei gimnáziumban kezdte, ahol mélyesleges vallási szemlélődésre hajlamos lelke újabb megerősítést kapott. Rozsnyó után az általa rajongva szeretett Szepességnek kultúrközpontjában, Iglón folytatta középiskoláit, míg 1882-ben az iglói áll. tanítóképző-intézet növendéke lett. Az ott töltött esztendők alakítják ki tanítói egyéniségét, s amikor tanítói képesítését megszerezte, Nagyrőczére megy, hol zenei hajlamának megfelelően zenetanítással tölt el egy esztendőt. 1887–89-ben Alsómecenzéf tanítója. 1890-ben választják meg az iglói r. kat. iskola tanítójául.

Igló! Ha sohasem írta volna meg *Farkas Imre* *Az iglói diákok* c. színművét, amely országszerte oly vonzóvá és kedvessé tette ezt a kis művelődési gócpontot, akkor is tagadhatatlan, hogy mindenkinek, ki legalább néhány hetet töltött el ott, a lelkében valami különös, megkapó, valami lenyűgözően vonzó hatást eredményezett. A gondosan parkozott terű városka emeletes házaival, szép, tiszta, rendezett utcáival, vízvezetékével, majd villanyvilágításával, évszázados műveltségű polgári lakosságával — igazán letelepülésre vonzó terep. Csakúgy áradt, sugárzott ebből a városkából a műveltség. Csúcsíves-stílű, történelmi műemlékű r. k. templomának égbenyúló tornya szinte vonzza a lelket a Mindenható felé; s ha szemünk a vízszintre tévedt, gyönyörű erdőkkel övezett halmok, majd hegyek emelték ismét fölfele, hogy a messze távlatban a Magas-Tátra fenséges bércei fölé emelkedve, a természeti szép fenségének érzelmével hódoljunk az Alkotónak végtelen bölcsességéért!

Amler Antal lelkét is elbűvölte Igló városa. S amíg szerény visszavonultságban végezte tanítói munkáját, lelki szükségét érezte annak, hogy nagyobb szellemi szintre emelkedjék, és magánszorgalomból, magánúton végezte el a Paedagogium nyelv-történettudományi szakát, megszerezve a polgári iskolai tanítói oklevelet. Hogy pedig zenei készségének gyakorlati értékelését is biztosítsa, tanítóképző-intézeti zenetanári képesítést is szerzett, így vált lehetővé az iglói állami tanítóképző-intézethez való kinevezése. 1895

—1902-ig segédtanárként, majd 1906-ig rendes tanárként működött ott. Tanári hivatásának teljes tudatában végezte munkáját, s Igló iskolái vállalt munkával terjesztették a magyar művelődést és még jobban megszerették, még otthonosabbá tették az egész környéken, főképp a tanító-nemzedékek útján, a magyar nemzeti szellemet.

Amikor 1906-ban a bajai áll. tanítóképző-intézethez helyezte át a minisztérium, nehezen vált meg szűkebb hazájától, s ez az elválás csak látszólagos válás volt, mert lélekben élete utolsó pillanatáig igazi, hűséges szepesi maradt.

1906-tól tíz évig működött mint tanár, s az ének-, zeneműveltség nyújtásán kívül magyar irodalmat, német nyelvet, alkotmánytant, szervezettant és szlőjdöt is tanított. Ha pedig intézetünk nyilvános szereplési kötelezettségének tett eleget, az ő karmesteri vezetésével mindenkor diadalt és elismerést szerzett iskoláknak.

1915-ben igazgató-helyettesként, majd 1916-tól igazgatóként vezette a rábizott intézetet. Az igazgatói tisztség a boldog béke éveiben is súlyos kötelezettséget jelentett arra, akit ezzel a munkakörrel kitüntettek; s *Amler Antal* a háború izgalmai és tanulmányi munkamenetet megváltoztató eseményei között vállalta ezt a feladatot, és végezte irányító ténykedését abban a biztos reményben, hogy a háború nemzetünk diadalával ér véget. S bekövetkezett a tragikus összeomlás... Lehet-e nagyobb csapás valamely intézmény vezetőségére, mint az, hogy azok, akik egész tanári munkájukat az intézet fejlesztésére, erősödésére szentelték, beklyóhaverten kénytelenek végignézni saját intézetük kirablását, pusztulását? És hiába csillogtatták meg *Amler Antal* előtt a szerbeknek leteendő esküvel járó előnyöket, ő lendületlen híve maradt a magyar államnak s így az ő igaz magyarságának köszönhető, hogy a bajai képző a megszállás esztendeiben is becsülettel teljesítette kötelességét, s neki tulajdonítható ennek az intézménynek a fennmaradása.

A főlzabadulást követő években az ő igazgatósága alatt köszönt be az intézet újjászületése, amidőn testületével együtt arra törekszik, hogy ez az iskola szinte erőn-felüli munkát fejtsen ki, hogy helyi viszonylatban elfoglalja azt a vezető szerepet, amelyet intézetünk a béke éveiben vívott ki magának, és országos viszonylatban is arra a megbecsült helyre emelkedjék, amelyet *Scherer Sándor* igazgatósága alatt ért el. 1923. júniusában valósítja meg egyik kedves tervét: intézetünk díszszülőavatási ünnepét; 1926. májusában pedig megrendezi az intézet fennállásának 55 éves jubileumát.

Erdemeinek elismerésül a Kormányzó úr a főigazgatói címmel tüntette ki. S amikor 1928. január 1-ével nyugalomba vonult, akkor sem szakította meg volt intézetével való kapcsolatait, hanem súlyos betegsége mellett is élénk figyelemmel kísérte annak minden munkáját; s amikor az ő régi terve: az intézet hősi halottainak emlékműve végére 1936 májusában tetet ölthetett, már csak lélekben vehetett részt az ünnepségen: a szoboravató beszéd elkészítésével.

Ez a tartalmas életprogramm felkeltette a társadalom figyelmét is, s *Amler Antal* a bajai közéletben a legnagyobb népszerűsége tett szert. A belvárosi r. k. egyházközségnek haláláig világi elnöke, a bajai Tóth Kálmán Polgári Kaszinónak hosszú éveken át elnöke, utóbb díszelnöke, Baja thjf. városnak évek hosszú során át törvényhatósági bizottsági tagja volt. Hogy mennyire feléje fordult a közbizalom, azt legjobban igazolja, hogy a nemzetgyűlési, majd az országgyűlési képviselőválasztások elnöki tisztét két ízben is ő rá ruházta Baja város polgársága.

Mindenkihez volt egy-egy jó szava; mindenkit meg tudott vigasztalni az, aki maga, egyetlen fiának a hazáért történt feláldozásával, gyógyíthatatlan sebet hordott a szívében. Az az ember volt, aki csak szeretni tudott; de szerette őt is mindenki, s halálának híre városszerte nemcsak részvétet váltott ki, de a társadalom nagy veszteségének tudatát is. Koporsóját virágerdő borította; sírja mellett a tanítóképző ifjúsága, majd a Bajai Dalárda, amelynek valaha ő is karmestere, majd elnöke volt, énekelte el az utolsó dalt, amely az ő dallal és költészettel teli lelkét az égbe kísérte...

S felvirágozott sírja mellett állva egy másik nagy tanítónak, Gárdonyi Gézának sírfelírata jut eszembe, amely felirat erre a sírra is nagyon ráillik: „Csak a teste...”

Chobodiczky Alajos.

I R O D A L O M

Somos Lajos: *Vizsgálatok a helyesírás és írászavarok köréből.* Eger, 1933.

A 64 lapra terjedő dolgozat részletező alapossággal, erős megfigyeléssel kísért tapasztaltsággal és mélyreható lélektani elemzéssel magyarázza a tanítványok dolgozatából egybeállított statisztika alapján a helyesírás és írászavarok gyakori jelenségeit. A kérdésre vonatkozó tudományos irodalmak (Meringer, Mayer, Wundt, Weiner, Freund, Ranschburg) ismeretével, de főleg a közvetlen személyes élményből merített anyagot, egybefoglaló szemléletességgel tárja elénk a dolgozat logikus fejtegetése.

Az első rész a hibázás lélektanával foglalkozik. A második rész az íráshibák alaki rendszerét tartalmazza.

A helyesírási hibák többféle jelentőségéből indulva ki, helyesen különbözteti meg a tudatlanságból s a lélekműködés zavarai folytán ejtett hibákat. Utóbbiakat vagy a szellemi központok hiányos tápláltságával vagy az asszociációs társítási zavarokkal magyarázza.

A hibás asszociációból származtatja a begyakorlásból, megszokásból, tartalmi azonosságból és érzelmi gátlásokból keletkezett aktus-hibákat. Tisztán nyelvtani hibának ítéli pld. a *-ba* és *-be* írását *-ban* és *-ben* helyett. Sok ékezet- és írásjelhibának alapját ismeri fel a megszokásban. Pld. az *és* előtt meggyőződésszerűen elhagyott vessző. Logikai természetű hibákon kívül az érzelmi gátlás is oka lehet az íráshibának. A perszeveráció hibái pedig akkor keletkeznek, mikor az asszociált tudattartalomnak egyik eleme vagy csoportja olyan helyen ismétlődik, ahol nem kellene. Pld. *dombos* helyett *domdos* vagy elválasztásnál *Zri-nyi* helyett *Zri-rinyi*.

A hasonlóságnak is szerepet juttat a hibázásban. Az analógia t.i. amennyire segít, annyira gátolhat is az írásban. A közhasználat így szeret *éjszakát* írni, mert az *éj* és *szak* birtokos jelzős összetételének tekinti. Az Akadémia azonban *éjtszakát* követel.

A helyesírás hibáinak okát az Akadémia helyesírási követelményeinek gyakori változtatásában és olykor következetlenségében is látja. Így az 1929-ben kiadott szabályzatban még *utóljára*, *utolsó*, *perrón*, *vagón keresztény* olvasható. Két év múlva már a szabályzatban *utoljára*, *utolsó*, *perron*, *vagon*, *keresztýn* írása kötelező.

A következetlenség példája a névutónak, a mutató névmásnak csak

a z-s alakjával való egybeírása. A közhasználat ezt az akadémiai követelményt sehogysem tudja elsajátítani, mert nem érti meg, miért kell *e fölött* különírni, mikor *ezalatt* egybeírandó. Ép így nagy nehézségbe ütközik az Akadémia azon utasításának követése, mely szerint a szó töhangzója olykor a ragozásban változik. Pld. *út, úton, úttal, útra* s aztán *utak, utat, utas*.

A tanulmány második része az íráshibák alaki rendszerébe foglalja a kiejtésen alapuló íráshibákat (rövidítés, nyújtás, egyszerűsítés) a szavak elválasztásában, az egybeírás és különírás, a nagy és kis kezdőbetű, az írásjelek alkalmazásában s a hibás szóhasználattal elkövetett hibákat. Itt is rámutat az Akadémia némely követelményének következetlenségére, ami a követését nagyon megnehezíti. Így az összeírás alapjául egyszer a jelentésbeli összetartást, máskor a kiejtést veszi alapul. Mért kell egyeírní az *ötevest* s nem szabad egybeírni a *tizenhatévest*. Mért kell *egybeírni Deák Ferenc-utca* és külön írni *Arad vármegye*.

A nagy figyelemmel, körültekintéssel, pedagógiai érzékkel megírt dolgozat mindazok érdeklődésére számot tarthat, akik a nyelv ügyével nemzeti, kulturális vagy módszertani szempontból foglalkoznak.

Radnai Oszkár dr.

Jeges Sándor: *Vegytantanítás a cselekvő iskolában.* (Gyakorlati tanítások.) Gyakorló Polgári Iskola Könyvtára, XV. kötet. Szeged, 1936. Ab-laka György könyvnyomdája. 216 l. Ára 10 pengő.

A könyv szerzője a szegedi polg. isk. tanárképző főiskola gyakorló iskolájának szakvezető tanára, az előszót hozzá íjf. dr. *Bruckner Győző* egyetemi magántanár írta.

Szerző bevezető szavaiban a polgáriskolai Tanterv és Utasításnak a vegytan tanítására vonatkozó célkitűzéseit elemzi. Kicsendül belőle az a gondolat, hogy iskolánk „az életre előkészítő munka otthona” legyen! Mint a munkaiskola lelkes híve, hirdeti, hogy a régi iskolát elhagyó „receptív-lelkű emberrajok” helyett, az öntevékenység új iskolájából „aktív lelkek távoznak”, akik be is tudják majdani tölteni magasztos missziójukat. A könyv szerzője rámutat bölcs mérséklettel az iskola konzervativizmusának szükségességére, de kiemeli, hogy mégis nyugodt lélekkel bocsátja útjára „az ásványtan, vegytan munkáltató tanítására vonatkozó tanulmányát”, mert amit könyvében leírt, az a tanárképző főiskola gyakorló-iskolájában mind alaki, mind tárgyi szempontból a legteljesebb mértékben megvalósítást nyert.

A *munkáltató vegytan tanítás* c. fejezetben általános elméleti ismereteket nyújt. Foglalkozik a közlő-, rávezető-, vagy kérdve kifejtő- és végül a munkáltató módszer alapelveivel. Eredményeiben legmaradandóbbnak a tanulók öntevékenységen felépülő munkáltató módszert tartja. „Az anyagi világ megismerését csak úgy munkálhatjuk eredményesen, ha a tanulók kezébe vegyi anyagokat adva alkalmat adunk arra, hogy a gyermek saját küzdelmével, lázas buzgóságával, figyelme teljes összpontosításával befoly-hasson a munkába.”

Majd leírja és rajzokkal illusztrálja azokat az „egyszerű és olcsó eszközöket”, melyeket iskolájában a cselekedtető oktatáshoz felhasznál. Bölcs mérséklettel követi Loczka A.: A kémiaoktatás alapelvei a közép-fokú iskolákban c. munkában jelzett középutat, s nem akar mindent cse-lekedtetve tanítani.

Nagy gyakorlati készséggel és leleményességgel oldja meg a tanuló-kísérletek eszköz- és anyagproblémáit. Lombikok és kémcsövek helyett

részben ú. n. villanykörtelombikokat, üvegkád helyett zománcozott lábost, gázfelfogóhengerek helyett befőttesüvegeket használ. Drótból vasháromlábát, tintásüvegből borszeszlámpát készít, a ruhaszáritó, ú. n. rúgós fafogóval a kémcsőtartót pótolja stb. A legszükségesebb eszközöket üvegcsövekből, villanykörtelombikokból, kémcsövekből néhány dugó és gumicső segítségével állítja össze. E munkájában több alkalommal hivatkozik *Móczár M. Olcsó népiskolai vegytani kísérletek* c. könyvecskére.

A cselekedtető óráknak a gyakorlatban nehezen megvalósítható problémája az, hogy „óráról órára mindig kéznél és a tanulók előtt legyen az a néhány eszköz, amely az egyszerű kísérleteknek a végrehajtására szükséges.”. Ügyes ötlete a szerzőnek ezzel kapcsolatban a munkájában lerajzolt ú. n. anyagtartó állvány, melyben a legszükségesebb felszerelés elhelyezhető. Egy-egy csoport eszközeinek a költsége kb. 7 pengő, egy-egy munkacsoport által évente elhasznált vegyi anyag ára szerinte kb. 0.50 P.

A munka szerzője nem épít légvárakat, a valóság keretei között mozog, amikor munkáltató tanításra legalkalmasabb egységeként a következőket jelöli: a levegő összetétele, az oxigén, az égés feltételei; a kemény- és lágyvíz, a kemény víz lepárlása, a hidrogén; — színtelenítés klórmésszel; — ammóniák, szalmiákszesz, szalmiáksó; faszén, csontszén, szénsav; — vízbontás nátriummal; — sóképzés cserebomlással; — a mész égetése, oltása és a meszelés kémiája; — galenit redukálása; — a láng; — a világítógáz; — a keményítő; — a szőlőcukor, nádcukor; — alkohol és szeszitalok; — szappanfőzés; — illóolaj lepárlása; — fehérjék.

A munkacsoportok kísérletei közé ügyesen iktatja be a tanár ama demonstráló kísérleteit, melyeket veszélyességénél, költségességénél, vagy más didaktikai szempontoknál fogva nem a tanulókkal végeztet, azaz a munkáltató tanításról a szükség szerint ügyesen siklik át a kollektív eljárásokra.

Foglalkozik az óra időbeosztásával is. A kimondottan cselekedtető órán a számonkérést mellőzhetőnek tartja akkor, ha azt a tanár a következő órán pótolja.

A leírt 52 gyakorlati tanításból kitűnik, hogy élettelen számadatokkal a tanulókat nem terheli, a vegyértékek számadatának a megkövetelését azonban fontosnak tartja. A képleteket lehetőleg az „ész munkájával, a tanulókkal” alapíttatja meg. Ennek gyakorlati megvalósítására több logikusan felépített példát hoz fel könyvében. Ugyancsak bemutatja azt is, miként kell megszerkeszteni, a táblára közösen leírni a vegyi folyamatokat. Minden tanítási gyakorlatában egyformán érvényesül a tárgyi és a nevelői cél. Az általa leírt didaktikai egységek munkáltató tanítása valóban mind tárgyi, mind alaki szempontból a legmélyebbre ható és a legmaradandóbb sikert biztosítja.

Az összes tanulók ugyanazon időben egyszerre ugyanazon kísérletet végzik. A gyakorlat valóban azt mutatja, hogy a cselekedtető órák csakis egycélú munkával bonyolíthatók le a legsikeresebben. A tanulókísérletek problémáit szóban, táblára írva, vagy sokszorosított íveken adja. A tanulók az eredményeket vázlatfüzetükbe írják, külön munkanaplót nem vezetnek, de a tanár a munkaóra után beszedett vázlatfüzetek adatait az ú. n. egyéni naplókba írja be és a következő órák elejét a napló adatainak felhasználásával kezdi.

Ütbaigazítást, tanácsot ad az eszközök tisztántartására vonatkozólag is. Használhatóságát emeli könyvének a sok vázlatrajz (136 db.), külön feltüntetési és jelzi azokat a szövegrészeket és rajzokat, melyeket a tanulók is bevezetnek vázlatfüzetükbe. A víz, oxigén, nitrogén, széndioxid körút-

járól, a burgonyacukor, répacukor, szesz és szappan gyártásáról olyan részletes képeket ad, hogy azokkal a tanterem fala is díszíthető (10 tábla), melyet leegyszerűsítve a tanulók ugyancsak bevezetnek eredménytárukba. Bemutatja az ásványi kincsek előfordulási helyeinek jelzésére szolgáló tanuló-vaktérképet is.

Minden tanítási egységgel (52 drb.) kapcsolatban részletesen felsorolja a vonatkozó tanuló- és bemutatókísérletek elvégzéséhez szükséges eszközök és anyagok jegyzékét, a kísérletek kivitelére gondos utasítást ad, majd pontosan megjelöli a tanítandó egység célját, problémaköreit. A megelőző óra anyagának a számonkérése is sok didaktikai készséget tükröz. A tanítandó újanyag tárgyalásakor éles logikával, ügyes, egyszerű kísérletekkel, a tanulók életből-iskolából szerzett ismereteinek gondos felhasználásával, a már meglevő fundamentumra építi az önálló kísérletezéssel, átéléssel szerzett új ismeretkört. A feladott kérdések megoldása teljes mértékben igénybe veszi a tanulók egyéni tevékenységét, ügyesen állítja szembe a tanulókat a problémákkal, azaz „biztosítja azt, hogy erejük megfeszítésével szerezzék meg ismereteiket”. Gondot fordít az eredmények összefoglalására is.

Mint a munkaiskola rendíthetetlen híve, a szerző is fanatikus hittel hirdeti és vallja, hogy ez az új tanítási módszer talán nem ad külsőségeiben annyira szép, csillogó feleleteket, de minden megnyilatkozás a léleknek a szava, az egyéni átélésnek, az öntevékenységnak az eredménye. Biztosítja e módszer a „tanulók egyéni gondolkodásmódjának, megfigyelőképességének, eredetiségének és önállóságának a megismerését” (Loczka). Nem baj, ha nem ontják magukból kicsiny tanítványaink a szép szavak zuhatagát, de formálja a munkaiskola azt az új embertípust, amely „mindig kész a tettek mezejére lépni, amikor a leleményesség, gyors elhatározás és önállóság követelménye lép fel az életben”.

Szemes Gábor.

Dr. Siegfried Strügger: *Praktikum der Zell- und Gewebephysiologie der Pflanze.* Berlin, 1935. 181 oldal.

A modern biológia-oktatásra jellemző a fiziológia és a mikroszkóp fokozott térfoglalása. Elsősorban ezeknek köszönhető, hogy tanításunk középpontjában a kísérlet, a cselekvés van. A munkaiskola egyik alappillére a képező biológiai gyakorlatoknak pedig az élettan, a mikroszkopizálás a gerince.

Mindezt könnyen megállapíthatjuk. De amint a megvalósításhoz fogunk, pl. a növényttannal kapcsolatban, azonnal vége a könnyűségnek s hatalmas akadályokra bukkanunk. Mégpedig abban a pillanatban, amint azt kérdezzük, hogy milyen kísérletet mutassunk be s mit nézzünk meg mikroszkópon is. A megnézendők, a kísérletek száma légió s mégis oly kevés köztük az egyszerű, a magától értetődő, a drága műszerek nélkül akár-mikor elvégezhető. Arra törekszünk, hogy tanulóinkban kint, az életben is megmaradjon a kísérleti szellem, a vizsgáló szem s irányításunk nélkül is merjenek kísérletezni és tudjanak látni. Ezt a célt csak egy úton érhetjük el: a legegyszerűbb, kézenfekvő kísérletek, bemutatások útján, pedig éppen ezeket a legfáradtságosabb összeválogatni.

Ez az egyik nehézség, de a másik sem kisebb. Mint minden természet-tudomány, a növénytan is rohamlépésben halad. Rengeteg új könyv és folyóirat rejtli az új eredményeket. Egyre több új dolgot, tény és jelenséget ismerünk meg, de a régit is egyre másképp látjuk. A legtudományosabb cikkben is lehet egy-egy oly gondolat, tény, amelyet a gyakorlati pedagóg-

gus is értékesíthet. És ezen a ponton lép fel a szinte áthághatatlan nehézség. Nagyon kevés tanárnak van alkalma, hogy a drága külföldi tudományos folyóiratokhoz hozzájusson, de még ennél is sokkal kisebb azok száma, akik rá is érnek ezek áttanulmányozására.

Ezért fontosak az olyan munkák, melyek a végtelen terjedelmű tudományos irodalomból összeszedik a pedagógusok számára használható anyagot.

A régiebb, világháború előtti, irodalomra támaszkodó munkák közül elég, ha *Brauner*, *Pringsheim*, *Molisch*, nálunk *Greguss* könyvét emlitem. Ezeket valamennyien használjuk.

A növény alaktani és egyúttal élettani egysége is a sejt. Ennek alapján értjük meg az egész növényt, annak működését is. A növényi sejt és szövet fiziológiája azonban a legutóbbi évtizedek tudománya. A biológia-oktatás szempontjából fontos sok megfigyelés és kísérlet pedig felhasználatlanul hevert a sok folyóiratban.

Ezek összegyűjtésére, kipróbálására, átdolgozására vállalkozott Strügger. Főleg a háború óta eltelt s különösen az 1930-as évek tudományos irodalmát használta fel oly kísérletek kiválogatására, amelyek az oktatás számára gyakorlatilag használhatóknak, megbízhatóknak bizonyultak. Ezzel tulajdonképpen kiegészíti az előbb említett munkákat.

Strügger könyve könnyen érthető bevezetés az élő sejttel való kísérletezésbe s egyúttal arra törekszik, hogy a biológia-tanítás mikroszkópiai technikáját is megjavítsa, finomabbá tegye. Nagy érdeme, hogy a kísérletek a lehető legegyszerűbbek s hogy nagyon sok (103) elsőrangú képpel kíséri mondanivalóját.

Bár elsősorban a főiskolai szempontokat tartja szem előtt (ami önképzésünk miatt hasznos), igen sok egyszerű kísérlete a középfokon is jól alkalmazható.

Az I. fejezet az élő növényi sejt preparálásával és vizsgálatával foglalkozik. Különösen értékes az élő és holt sejt összehasonlítása kísérletek alapján.

A II. fejezet a legkülönbözőbb fajta sejtek plasmolysisének van szentelve. Fontos a sejtek, szövetek ozmózis nyomásának (értékének) meghatározása, mérése.

A III. és IV. fejezetben a sejtek tápanyagfelvételét (intrabilitás, permeabilitás) tárgyalja. Ezek a legmodernebb vizsgálatokon alapuló, igen érdekes kísérletek. Ide tartozik a protoplazmának élve való, ú. n. vitális festése is. Egész sereg fontos festékekkel való kísérletet ír le. Érdekes az élő és holt sejtek különböző anyagokkal szemben való permeabilitásának összehasonlítása is.

Az V. fejezet a vakuoláknak, a VI. a sejtek (pl. gyökérszőrők: túlságos híg oldatban való) felrepedésének van szentelve.

A VII. fejezetben a sejttel festékraktározó képességéről van szó. Különösen érdekes az elektromos áram hatásának kimutatása.

A VIII. fejezet a protoplazma legfontosabb részével: a sejtmaggal foglalkozik. Az átöröklésben döntő jelentőségű sejtmag szerkezete, alakja, osztódása, degenerálódása, fixálása s élve való festése a kísérletek tárgya.

A IX. fejezet a protoplazma vizkozitásával s ennek mérésével foglalkozik.

Minket talán a X. fejezet érdekel legjobban, mely a sejtből észlelhető

mozgásokat írja le egyszerű kísérleti példákkal. A cirkuláció, rotáció, ezek mérése, továbbá a taktikus mozgások (foto-, traumatotaxia) a fontosak.

A befejező XI. fejezet a regenerációt, szaporodást és a sejtsztódás mesterséges előidézését ismerteti.

Amint látjuk, minden fejezet oly kísérleteket foglal magában, amelyek egyrészt minket, másrészt tanítványainkat is érdeklik. Összesen 94 egyszerű kísérletet ír le Strügger, köztük 6—8 egészen modern, számításokon alapuló mérő kísérletet is. Ezek okoznak eleinte egész kis fejtörést: a képletek miatt.

Még ebben a modern könyvben is feltűnő, hogy a kísérletek legnagyobb részt magasabbrendű (virágos) növényekkel történnek. A sejt-fiziológiai kísérletekre minden további nélkül oly rendkívül alkalmas alacsonyrendű egysejtű, vagy sejtlágos növények (gombák, moszatok) ilyen irányú részletes feldolgozása, úgy látszik, még várat magára.

Külön dicséretet érdemel a szerző azért, mert minden fejezet végén részletes irodalmat közöl, ami a tüzetesebb utána-nézést is lehetővé teszi. Kár, hogy a jelentős angol, illetőleg amerikai irodalom meglehetősen mostoha elbánásban részesül.

Mindenkinek, aki híve a kísérleti, munkáltató oktatásnak, nagy örömet okoz a használható kis könyv. Világos stílusa miatt még azoknak is ajánlható, akik csak mérsékeltten tudnak németül. *Dr. Éber Zoltán.*

Árpássy Gyula: *A tanító megbecsülésének alapfeltételei.* Útmutató tanítójelöltek és kezdő tanítók számára. Esztergom, 1936. A szerző kiadása. 88 p. Ára: 2.— P.

Amikor a kirakatokban a fenti címmel ezt a könyvet megpillantottam, nem arra következtettem, amit valóban tartalmaz. A tanítói hivatás társadalmi jelentőségének méltatására gondoltam s azt hittem, valami tanítói etika alapvonalai tárulnak elém. Ezzel a beirányítottággal vettem kezembe a könyvet s csakhamar megállapíthattam, hogy tévedtem. Csalódást éreztem, mert nem azt kaptam, amit vártam. Amint lapozgatni kezdtem, némi bosszúsággal kérdeztem: Mi szükség volt ennek a tanítói illetimának a kiadására? A tartalomjegyzéknek gondos áttanulmányozása egyrészt megerősített ebben a véleményemben, másrészt azonban kíváncsivá is tett s fölmerült bennem a kétely, vajjon nem fölületesen és elhamarkodva ítélt-e? Az alaposabb elmélyedés után pedig valóban be kellett látnom, hogy igaztalan voltam. Ez a könyvecske nem fölösleges. A jelen körülmények között kiindulásul talán még szükségesebb, mint az általam óhajtott tanítói etika alapjainak lerakása.

Ebben a könyvben a szerző végigvezeti a fiatal tanítót életpályáján és közben ellátja jó tanácsokkal. Megismerteti vele a magyarságot alkotó fajok testi és lelki tulajdonságait, elébe vetíti a magyar nép általános jellemzését, hogy hozzásegítse a nép megismeréséhez. Bemutatja a különböző társadalmi osztályokat, mert ezekkel állandóan érintkeznie kell. A középosztálybeli emberekkel való érintkezés módjairól részletesen szól s bizony nem árt, hogy a külső megjelenésre, a látogatásokra, a bemutatkozásra, a társalgásra, a megszólításokra, az étkezésekkel egybekötött társas összejövetelekre és a nyilvános érintkezés egyéb alkalmaira vonatkozólag összegyűjti a legszükségesebb szabályokat. Az egyszerűbb néposztályba tartozó emberekkel való érintkezés módjaiba is bevezeti a fiatal tanítót, mert a falu népének életét csak így tudja megfelelően irányítani. Figyelemreméltó

szempontok tárulnak pl. az olvasó elé a tanítónak a földműves gazdához, a mezőgazdasági munkáshoz, valamint az önálló iparoshoz, kereskedőhöz és ipari munkáshoz való viszonyát tárgyaló fejezetekből. A különböző típusú (uralomvágyó, becsvágyó, hiú, kevély, összeférhetetlen, érzékeny, makacs, iriggy, képmutató stb.) emberekkel való bánásmódra is ad egy-két megszívlelendő tanácsot s a gyakorlati emberismeréshez visz közelebb. A könyvnek talán ez a része a legérdekesebb lélektani szempontból is. A tanító családalapítására, a lakás berendezésére, a házastársak egymáshoz való viszonyára, majd a tanító önnevelésére és önművelésére tartalmaz még útbaigazításokat.

Sok tanítójelölt és fiatal tanító talál e sorokban ismerős dolgokat, de még többen lesznek, akik nagy haszonnal tehetik magukévá a szerzőnek nagy gonddal és dícséretes szabadossággal röviden megírt tanácsait. Mindenkinek van gyengéje, olvasás közben erre ráeszmélhet s levetheti az így megismert fogatékosságait. Amelyik tanító az itt lefektetett elveket követi, annak modora síma, magatartása pedig határozott lesz s valóban megbecsült tagjává válik a társadalomnak.

Mint azt az előszóban Padányi-Frank Antal dr. megjegyzi, a tanítóképző-intézetekben bevezetendő tanítói hivatás óráinak vezérgondolataiból sokat dolgoz fel ez a könyvecske. Éppen ezért kartársaim figyelmébe ajánlom. Nézzék át s ha szintén arról győződnek meg, hogy ez a kis munka valóban szükséges és jó útmutató tanítójelöltek, valamint kezdő tanítók számára, akkor ajánlják növendékeiknek gyakori forgatásra.

Jankovits Miklós dr.

A Búvár áprilisi száma. — A Franklin-Társulat illusztrált tud. folyóiratának áprilisi száma gazdag tartalommal és a tartalomhoz szervesen kapcsolódó szép képanyaggal jelent meg. A rendes mellékrovatokon kívül 18 terjedelmesebb cikk van benne. Ezek a cikkek egytől-egyig időszerűek és érdekesek. De van köztük nem egy, amely a tanítással foglalkozókat közelebbről érdekli, mert tartalmuk a tanításban is értékesíthető. Ilyenek pl. *Ugron* Gábor cikke a szociális embergondozásról, *Jendrassik* Aladáré Magyarország ivóvízellátásáról, *Kallós* Edéé a gázzal, *Újhelyi* Istváné a vakondokról, *Márkus* Józsefé a juhtejből készült sajtjainkról. Általános érdeklődésre tarthatnak számot: *Kósa* Zoltán: Fényépítészet; *Ruisz* Rezső: Közúti vasút és autóbusz; *Kiuszki* Imre: Budapest nemzeti parkja; *Hunkár* Béla: A vegyész korszerű ellenőrző munkája; *Haltenberger* Mihály: Litvánia; *Mócsy* János: Állatorvosi főiskola stb. Általában ez a szám is tartalom és elrendezés dolgában méltóan sorakozik a folyóirat eddigi számaihoz.

H I R E K

Kérelem. — Folyóiratunk előző számához postai befizetőlapot mellékelünk. Felkérjük tagtársainkat és előfizetőnket, szíveskedjenek annak felhasználásával a tag- és előfizetési díjakat belküldeni. Folyóiratunk most különösebben is rászorul arra, hogy bevételei ténylegesen és a maguk idején befolyjanak, mert az előállító nyomda a papírárak általános emelkedésére való hivatkozással az árakat fokozta.

Pintér Jenő tiszteletbeli doktorátusa. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére megengedte, hogy a debreceni tudományegyetem dr. *Pintér Jenő* bpesti tanker. kir. főigazgatót, c. egyetemi nyilv. r. tanárt a magyar irodalomtörténet tudományos művelése által szerzett kiváló érdemeinek elismeréséül a bölcsészettudományok tiszteletbeli doktorává avassa és részére a tiszteletbeli doktori oklevelet kiszolgáltassa. *Pintér Jenő* nagyértékű tudományos munkásságán kívül szeretetreméltó úri egyénisége révén nagy megbecsülésnek és szeretetteljes tiszteletnek örvend a bpesti tankerület tanítóképzői tanársága körében is s így a tképzői tanárság is igaz örömmel fogadta kivételesen értékes tud. munkásságának a debreceni egyetem részéről történt elismerését.

Cimadományozás. — A kormányzó a közokt. miniszter előterjesztésére *Németh Sándor* igazgatói címmel felruházott bpesti áll. tanítóképző-int. tanárnak nyugalombavonulása alkalmából a tanügyi főtanácsosi címet adományozta. *Németh Sándor* érdemes tanári munka után ment nyugdíjba s méltán érte a legfelsőbb helyről jött elismerés. Nemcsak a katedrán fejtett ki kiváló tevékenységet, de gyakorlatilag és irodalmilag értékesen dolgozott az iskolán kívüli népművelésben s mint tankönyvíró is megbecsült nevet szerzett.

Áthelyezés, szolgálati beosztás. — A bpesti tankerület kir. főigazgatója *Molnárné Sövény Ilona* tanárt, ki eddig a II. ker. áll. tanítóképző-intézetben teljesített szolgálatot, az áll. óvónőképző-intézetbe helyezte át. Ugyancsak az isk. év végéig terjedő helyettesítésre *Fliegl Kálmán* tanárt a II. ker. áll. tanítóképzőhöz, *Szemkö Júlia* testnevelő tanárt az áll. óvónőképzőhöz is beosztotta.

Új egyetemi magántanár. — A közokt. miniszter dr. *Timár Kálmán* kalocsai róm. kat. tanítóképző-intézeti rendes tanárnak a szegedi Ferenc József-tudományegyetem bölcsész-, nyelv- és történettudományi karán egyetemi magántanárrá történt képesítését tudomásul vette és megerősítette.

Nyugalomba vonult tanárok búcsúztatása. — A budapesti II. ker. áll. tanítóképző-intézet tanári testülete folyó évi ápr. hó 19-én búcsúztatta *Strauch Gyuláné Entz Jolán*, *Wolszky Emília* és *Budai József* nyugalomba vonult kartársait és ünnepelte őket abból az alkalmából, hogy a minisztérium és a tanker. főigazgatóság elismerését fejezte ki munkájukról. Az ünnepségen megjelentek a minisztérium részéről: *Kósa Kálmán* dr. ügyosztályfőnök, *Huszka János* dr. osztálytanácsos, *Balázs Béla* tanügyi főtanácsos, a főigazgatóság részéről: *Kiss József* igazgató, tanügyi tanácsos; *Katonáné Thuránszky Irén*, *Dúzs Mária*, *Bittenbinder Miklós* az intézet nyugalomba vonult igazgatói, az intézet volt tanárai és tanítványai közül számosan. Az ünnepelteket *Grynaeus Ida*, az intézet igazgatója búcsúztatta. A volt tanítványok nevében pedig üdvözölték őket: *Kozma Balázsné Szeremley Császár Margit*, *Zakariás Edéné Zsiga Margit* dr., *Vass Gyuláné Salánky Irma*, *Szikszay András*. A búcsút vett kartársak emlékét őrzi a díszterem falán elhelyezett fényképük is.

A képesítő-vizsgálatok elnökei és kormányképviselői. — *Júniusi vizsgálatok*. I. Áll. tanítóképzők. 1. Baja: Závodszy Levente; 2. Budapest I. ker.: Kiss József; 3. Kiskunfélegyháza: Barabás Tibor; 4. Jászberény: Bessenyei Lajos; 5. Kőszeg: Balázs Béla; 6. Nyíregyháza: Hoffmann István; 7. Pápa: Balassa Brunó. — II. Áll. tanítóképzők. 8. Bpest II. ker.: Nagyiványi Fekete Géza; 9. Bpest VII. ker.: a) Nevelő Gyula, b) Loczka Alajos; 10. Cinkota: Kemenes Illés; 11. Győr: Szombatfalvy György. — III. Áll. óvónőképző. 12. Bpest VII. ker.: Huszka

János. — IV. Kat. tanítóképzők. 13. Eger: Kehrer Károly; 14. Esztergom: Gombkötő Antal; 15. Győr: Grész Leó; 16. Kalocsa: Eyssen Tibor; 17. Pécs: Jansits Tibor; 18. Szeged: Somogyi József. — V. Kat. tanítónőképzők. 19. Baja: Angyal János; 20. Bp. II. ker.: Boldis Dezső; 21. Bp. IV. ker.: Ősz Béla; 22. Bp. VI. ker.: Haltenberger Mihály; 23. Bp. IX. ker.: Grynaeus Ida; 24. Bp. XI. ker.: Padányi-Frank Antal; 25. Debrecen: Móczár Miklós; 26. Dombóvár: Vanek Géza; 27. Eger: Gyulai Ágost; 28. Esztergom: Horn József; 29. Győr: Németh Sándor; 30. Kalocsa: Tabódy Ida; 31. Kecskemét: Szukováthy Imre; 32. Kiskunfélegyháza: Becker Vendel; 33. Kisvárd: Kammermayer Oszkár; 34. Kőszeg: Dezső Lipót; 35. Miskolc: Takács Béla; 36. Pápa: Fedora D. Sándor; 37. Pécs: Dobosy Elek; 38. Sopron (ors.): Boreczky Elemér; 39. Sopron (megv.): Horváth Kálmán; 40. Szeged: Gulácsy Sándor; 41. Szekesfehérvár: Halmos Andor; 42. Veszprém: Serényi Antal; 43. Zalaegerszeg: Wagner János; 44. Zsámbék: Barnabás István. — VI. Kat. óvónőképzők. 45. Bp. III. ker.: Bató László; 46. Kalocsa: Fekete József; 47. Sopron (megv.): Tóth Antal. — VII. Ref. tanítóképzők. 48. Debrecen: Váczy Ferenc; 49. Nagykőrös: Barabás Tibor; 50. Sárospatak: Veress István. — VIII. Ref. tanítónőképzők. 51. Debrecen: a) Nagy Zsigmond, b) Rácz Imre; 52. Kecskemét: Tóth István; 53. Nyiregyháza: Kolumbán Lajos; 54. Pápa: Szabó Béla. — IX. Evang. tanítóképzők. 55. Miskolc: Pethő Endre; 56. Sopron: Imre József. — X. Evang. tanítónőképző. 57. Szarvas: Szemerédi János. — XI. Izr. tanítóképző. 58. Bp. VIII. ker.: Molnár Oszkár, Fischer Gyula. — XII. Izr. tanítónőképző. 59. Miskolc: Molnár Oszkár, Mandula Mór. — *Szeptemberi javító vizsgálatok*. 1. Bp. I. ker. Kiss József; Bp. II. ker. Balázs Béla.

Személyi hírek, előadások. — A rádió Mit nézzünk meg? c. előadássorozata keretében *Mesterházy Jenő* ápr. 17-én a budavári régi országházat, május 1-én a városligeti Széchenyi-sziget szobrai ismertette. v. Málnási Ödön *Rákóczi Ferenc szenvedése és megdicsőülése* c. tartott május 2-án a rádióban előadást. — A Soproni Liszt Ferenc Zenegyesületnek május 5-én a soproni kaszinó nagytermében rendezett hangversenyét dr. *Gárdonyi Zoltán* evang. tképző-int. zenetanár vezényelte. — Pestvármegye tanítóságának a zsámbéki r. k. tanítónőképző-intézetben rendezett pedagógiai szemináriumán *Várad József Nemzetnevelés és állampolgárnevelés* címen, a Bpesti Áll. Tanítóképzőint. Iskolatársak Egyesületének X. közgyűlésén pedig *Eötvös és Széchenyi művelődéstörténeti és kultúrpolitikai megvilágításban* címen tartott előadást. — Dr. v. Málnási Ödön egri tképző-int. tanár *A magyar nemzet őszinte története* címen a mai történet-, társadalomtudomány és tömeglelektan kíváncsi kielégítő módon megírta a magyar történelmet. A könyv 250 P. kedvezményes áron megrendelhető Cserépfalvi könyvkereskedésében.

Irodalmi szemle. — M. Richter M. Sarolta, a bpesti IV. ker. rk. tanítónőképző-intézet igazgatója *Az Angolkisasszonyok bpesti Sancta Maria intézetének története 1770—1937* (8-rét 152 l. számos képpel) címen megírta az intézet történetét. — Móczár Miklós: *Oktatófilm a tanítóképző-intézet állattanítása szolgálatában* (Oktatófilm Közlemények, II. évf. 4. sz.) — Undi Mária: *Magyar szót az idegen mesterszó helyébe!* (Magyarosan, VI. évf. 3—4. sz.) — Cser János: *Mechanikai próba 10—14 éves korra* (A Gyermek, XXVIII. évf. 7—10. sz.) — Günther Jolán: *Az éjféli nap országa*. Ttási tervezet (Néptanítók Lapja, 70. évf. 8. sz.). — Dr. Mezősi Károly: *Első törekvések a selyemtenyésztés meghonosítására hazánkban* (Magyar

Gazdák Szemléje, XLII. évf. ápr.). — Mesterházy Jenő: *A budai Várhegy szobrai* (Pedagógiai Szeminárium, VII. évf. 8. sz.). — Sztankó Béla: Az iskolai énektanítás módszeréről. V. (Énekeszó, IV. évf. 6. sz.).

A történelemszakos tanárok nyári szakértekezlete. — A szakértekezlet a tervek szerint jún. 30. és júl. 1., 2. és 3-án fog lefolyyni. Munkarendje az eddigiek szerint az alábbi lesz. Jún. 30-án 8 órakor megnyitás; 9—10 *Padányi-Frank Antal* dr.: A történelem az élet tanítómestere; 10—11 *Bálint Sándor* dr.: Az egyetemes történelem tanításának módja; 11—12 *Bálint Sándor* dr.: Tanítás az egyetemes történelem köréből; 12—1 *Balanyi György* dr.: Külpolitikai kapcsolataink; 1—2 Hozzászólás; délután 5—7 *H. Pálffy Ilona*: Gazdaságtörténet. — Oklevelek (A levéltárban). — Júl. 1-én 8—10 *Lukinich Imre* dr.: A szomszédos államok története 1918-tól; 10—11 *Mesterházy Jenő*: A nemzeti történelem tanításának módja; 11—12 *Chobodiczky Alajos*: Az alkotmánytan tanításának módja; 12¹⁵—12⁴⁵ *Mesterházy Jenő*: Tanítás a nemzeti történelem köréből; 12⁴⁵—1¹⁵ *Szalatsy Richárd*: Tanítás a nemzeti történelem köréből (a gyakorlóiskolában); 1¹⁵—2 Hozzászólás; délután kirándulás Zsámbékra. — Júl. 2-án 8—10 *Lukinich Imre* dr.: A szomszédos államok története 1918-tól; 10—12 *Eperjessy Kálmán* dr.: Településtörténeti kérdések hazánk történetében; 12—1 *Gyurjács András*: A történelmi mult átélése és a jogi fogalmak cselekedtető szemlélete; 1—2 Hozzászólás; d. u. kirándulás a belvárosi templomba (műtörténeti előadás). — Júl. 3-án 8—10 *Horn József* dr.: A közgazd. eszmék fejlődése és napjaink közgazd. irányai; 10—11 *Imre Sándor* dr.: A nevelési szempontok a közgazdaságtan tanításában; 11—12 *Horn József* dr.: A közgazdaságtan és társadalomtan tanításának módja; 12—2 Hozzászólás. Összefoglalás. — Berekesztés.

Új tankönyv. — Az Orsz. Közoktatási Tanács Tankönyvügyi Bizottsága *Kiss József Mennyiségtan* az V. osztály számára c. tankönyvének kinyomását és forgalombahozatalát engedélyezte. Az új tankönyv az Athenaeum kiadásában a nyár folyamán kerül ki a sajtó alól, tehát a jövő isk. évre bevezethető. A mennyiségtan V. évfolyamú anyagának feldolgozásához az új könyv minden tekintetben kitűnő útbaigazítást ad s így rég érzett hiányt pótol.

Hírek a kisdédóvás köréből. — A Kisdédnevelők Országos Egyesülete máj. 16-án Budapesten, a Pedagógiai Szeminárium nagytermében közgyűlést tart, melynek tárgysorát *Bielek* Tibor egészségügyi felügyelő a kisgyermek táplálkozásáról szóló előadásán kívül az elnöki megnyitó, a tisztviselők jelentései és a tisztújítás alkotják. — A K. O. E. rendezésében és *Fekete József* óvónőképzői igazgató vezetésével ezidén is lesz az óvónők számára jún. 21-től júl. 1-ig továbbképző tanfolyam az áll. óvónőképzőben. — Már lebontották Budán a Mikó-u. 1. számú házat, amelyben *Brunszvik Terézia* 1828-ban az első „angyalkert”-et megnyitotta. A felszabaduló telek egyik felére a régi ház tulajdonosa özvegyének alapítványából 50 éven felüli szegény magyar urileányok részére otthon emelnek. Ennek az otthonnak a falába beépítik azt az emléktáblát is, melyet a főváros 1899-ben a régi ház falába illesztett.

Ifjúsági versenyeken kitűnt tanulók. — Az Orsz. Tornaszövetség által ápr. 11-én a Nemzeti Tornacsarnokban rendezett női ifjúsági versenyen a középfokú leányiskolák 75 versenyzője közül az összetett versenyt *Bertalan Sára*, a VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet ötödéves növendéke nyerte, míg *Zana Kornélia* ugyanezen intézet II. oszt. növendéke a szabaddagyorlatban

4. lett. A KISOK rendezésében lefolytatott ifjúsági vívóversenyen pedig Róna Zsuzsanna, az intézet IV. oszt. növendéke a 2. helyet érte el.

Előadások a neveléstudomány köréből a bpesti egyetemen. — A bpesti egyetemen az 1936—37. isk. év második felében a következő tanárok tartanak a pedagógia köréből előadást. Kornis Gyula: A didaktika alapkérdései, heti 2 ó.; báró Brandenstein Béla: A lelki élet felépülése, heti 2 ó.; Lélektani gyakorlatok, heti 1½ ó.; Noszlopi László mt.: Locke olvasása és magyarázata, heti 1 ó.; Schiller Pál mt.: Pszichológiai proszeminárium, heti 1 ó.; Prohászka Lajos: A nevelés szociológiája (A nevelés szervező közösségei), heti 2 ó.; A nevelés története a XVII. századtól, heti 2 ó.; Pedagógiai szeminárium (Az új iskola didaktikája), heti 2 ó.; Faragó László: Pedagógiai enciklopédia, heti 1 ó.; Bognár Cecil: Pszichológia, heti 2 ó.; Loczka Alajos mt.: A kémia középisk. anyaga előadási kísérletekkel, heti 2 ó.; Bevezetés a kémiai előadási kísérletezésbe, heti 2 ó.; Domanovszky Sándor: A magyarországi oktatásügy fejlődése, heti 4 ó.

A debreceni Nyári Egyetem, mely ma Európa egyik legnépesebb szünidei tanfolyama, az idén második évtizedébe lép. A múlt évben 735 hallgató látogatta előadásait. Az idén csak külföldről mintegy 380 résztvevőre számítanak. A XI. tanfolyam előadásainak színhelye is a szép természeti környezetben elhelyezett debreceni tudományegyetem lesz. Az előadásokat a legkiválóbb magyar és külföldi tudósok fogják tartani a mai magyar és idegen szépirodalom, a történet, a filozófia, pedagógia és a természettudományok időszerű kérdéseiről angol, francia, lengyel, német, olasz és természetesen magyar nyelven. A felsorolt nyelveken az eredményes nyelvtanulást szervesen felépített nyelvleckék fogják biztosítani. A tanfolyam aug. 1-én kezdődik s 18-án végződik. A napi program olyan, hogy a hallgatóság a városi strand- és gyógyfürdő nyújtotta üdülést is kihasználhassa. A programot ezenkívül hangversenyek, magyar és idegen nemzeti táncok bemutatására rendezett ünnepségek, szemléltető filmek előadása teszi változatossá. Kirándulásokot rendez a Nyári Egyetem az ország minden részébe (Hortobágy, Tokaj, Eger—Lillafüred—Mezőkövesd, Szeged, Esztergom, Balaton), végül a hallgatóság egy hetet tölthet Budapesten a Szent István-heti ünnepségeken a legkedvezőbb feltételek mellett. A résztvevők vasút, vízumkedvezményben részesülhetnek s olcsó villamos- és strandbérletet válthatnak. A részvételre vonatkozólag mindennemű felvilágosítást készséggel nyújt a Nyári Egyetem titkársága (Debrecen 10.).

A KANSz emlékirata. — A Közszolgálati Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége újabb emlékiratot szerkesztett s azt a képviselőház és a felsőház minden tagjához eljuttatta. Az emlékirat rövid tört. visszapillantással és meggyőző okfejtéssel megállapítja, hogy a közszolgálati alkalmazottak ma rosszabb helyzetben vannak, mint amilyenben a tíz év előtti illetményrendezéskor voltak. Nyomasztó helyzetüket nemcsak a közszolgálat, de az ipar és a kereskedelem, a társadalmi és a kulturális élet is megsínyli. A köztisztviselők nyomorán a fizetések, lakáspénzek, pótlékok és nyugdíjak csökkentésének megszüntetése, a családi pótlékok fölemelése s az összes jogosultakra való kiterjesztése, az előlépés korlátozásának enyhítése, a megüresedő állások gyorsabb betöltése, a köztisztviselők hitelügynék kedvezőbb rendezése, a nélkülözhetetlen főbb életszükségletek jutányos beszerzésének lehetővé tétele, a betegégylyő intézmények teljesebb kiépítése révén lehet és szükséges segíteni. A logikai precizitással összeállított emlékirat, amely természeténél fogva csak elméleti körvonalakban s nem a maga realitásban tünteti fel a közalkalmazottak nyomorát, eljutott tehát a legille-

tékesebb helyekre. Félő azonban, hogy ez az emlékirat is a Szövetség annyi előző emlékiratának sorsára jut: a legilletékesebbek nem vesznek róla tudomást!

Ifjúsági hangverseny. — A Ranolder-intézet elemi, polg. és tanítónő-képző-int. növendékei máj. 1-én az intézet nagytermében nagysikerű hangversenyt rendeztek, melynek keretében az ünnepi beszédet *Koudela* Géza zeneművészeti főisk. tanár mondta. A hangverseny műsorán Kodály-, Bartók-, Bárdos-, Kerényi-, Harmat- és Lisznai Szabó-darabok zerepeltek. *Tóth* Kata II. o. növendék darabját a tónőképző I—II. oszt. énekkara adta elő. Érdekessége volt a hangversenynek, hogy annak néhány műsorszámát a tanítónőjelöltek vezényelték.

Nyári német nyelvtanfolyam a wörthi-tó mellett. — *Häckel* Ernő dr., a Pázmány Péter Tudományegyetem megb. előadója a wörthi-tó melletti *Klagenfurt*-ban ebben az esztendőben is vezeti a karintiai tartomány védnöksége alatt álló nyári német nyelvtanfolyamot. A kurzus július 3-án kezdődik és júl. 30-ig tart. A résztvevőket az előző évekhez hasonlóan az idén is kedvező feltételekkel helyezik megbízható úricsaládoknál. Érdeklődők forduljanak közvetlenül Häckel tanárhoz (Budapest, XI., Horthy Miklós-út 61. Tel.: 2—693—53.).

A bpesti tankerületi főigazgatóság pályázata a nyelvművelés szolgálatában. Dr. *Pintér* Jenő kir. főigazgató, a magyar nyelvművelés kiváló munkása és lelkes gondozója ennek a nagyjelentőségű feladatnak a szolgálatában pályatétellel fordul a diáksághoz. A pályatétel *A magyar diák hivatása anyanyelvünk védelmében.* A pályázók üres szólamok és szónokias stílusvirágok nélkül mutassanak rá a tennivalókra, vessenek fel eszméket, adjanak ötleteket. Megfigyeléseik vonatkozzanak az életre és az irodalomra. A kiküszöbölésre ítélt idegen szavak helyett gyűjtsenek vagy alkossanak új szavakat. Forrásaikat mindenütt jelöljék meg. A pályázatban résztvehet minden fiú vagy leány, aki 1937. decemberéig valamelyik hazai középiskola V—VIII. osztályába jár vagy valamelyik képzőintézet, felső kereskedelmi, ipari vagy mezőgazdasági iskola nyilvános tanulója. A lehetőleg géppel írt pályaművek 1937. évi december hó 31-ig közvetlenül a budapesti tankerületi főigazgatói hivatalba küldendők be. (II. Hunyadi János-út 1. sz.) A pályázó nevét jelíges levélbe kell zárni, a jelíget rá kell írni a pályamű elejére. A postán küldött kézirat külső borítékán jelezze a pályázó, hogy kézírata a magyar nyelvhelyességi tétel egyik versenyző pályázata. A pályanyertes mű szerzője száz pengő jutalmat kap, tizenkét másik pályamű pénzjutalomban, tizenkét pályamű könyvjutalomban részesül.

Fe'elős szerkesztő és kiadó: Molnár Oszkár.